

AVOIN VARHAISKASVATUS PIRKKALASSA

Järjestöjen ja seurakuntien osa varhaiskasvatuksessa

Jyri Peltola

Opinnäytetyö
Toukokuu 2016
Sosiaalialan koulutusohjelma

TIIVISTELMÄ

Tampereen ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutusohjelma

PELTOLA, JYRI:

Avoin varhaiskasvatus Pirkkalassa
Järjestöjen ja seurakuntien osa varhaiskasvatuksessa

Opinnäytetyö 50 sivua, joista liitteitä 4 sivua
Toukokuu 2016

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli kuvailla Pirkkalan avointa varhaiskasvatusta ja etsiä mahdollisia kehityskohteita. Opinnäytetyön ensimmäisenä tavoitteena oli avoimen varhaiskasvatuksen näkyväksi tekeminen. Toisena tavoitteena oli lapsiperheiden kumppanuuden ja lasten osallisuuden toteutumisen kuvaileminen. Tutkimus kohdistettiin järjestöjen ja seurakuntien aktiivisille toimijoille. Yhteistyökumppaneina olivat Mannerheimin Lastensuojeluliitto ja Pirkkalan seurakunta.

Opinnäytetyö on kvalitatiivinen tutkimus. Tutkimus toteutettiin haastattelulomakkeilla ja asiantuntijahaastatteluilla. Asiantuntijahaastatteluihin osallistui yksi Mannerheimin Lastensuojeluliiton edustaja ja yksi Pirkkalan seurakunnan edustaja. Asiantuntijahaastattelut toteutettiin teemahaastatteluina. Haastattelulomakkeisiin vastasi 14 henkilöä. Tutkimusaineiston sisällönanalyysi tehtiin aineistolähtöisesti.

Tutkimuksen tuloksien mukaan Pirkkalan järjestöjen ja seurakuntien avoin varhaiskasvatus on vanhemmuuden tukemista, kokonaisvaltaisen pedagogiikan tukemista, palvelutarjontaa kunnallisen päivähoidon ulkopuolella, verkostotyötä, asiakaslähtöisiä palveluita ja yhteistä vertaistoimintaa. Palveluissa lapsen osallisuus huomioidaan ottamalla hänet mukaan suunnittelemaan ja toteuttamaan toimintaa, kuulemalla ja toteuttamalla lasten toiveita, toimimalla tasavertaisesti, tukemalla lapsen luovuutta sekä mahdollistamalla vapaa leikkiä. Perheiden kumppanuutta tuetaan verkostoitumalla, ihmisarvoa korostamalla, perheiden ehdoilla toimimalla, dialogisella toimintatavalla, vertaistuellalla ja kasvatuskumppanuudella.

Kehitysnäkökulmasta tärkeiksi teemoiksi koetaan yhteistyön lisääminen eri toimijoiden kesken, tiedonkulun vahvistaminen, kilpailun vähentäminen sekä vanhempien ottaminen aktiivisemmin mukaan toimintaan. Tutkimuksesta ilmenee erityisesti palveluiden vahvoihin arvoihin perustuva eettisesti kestävä toiminta.

ABSTRACT

Tampereen ammattikorkeakoulu
Tampere University of Applied Sciences
Degree Programme in Social Services

PELTOLA, JYRI:

Open Early Childhood Education in Pirkkala
The Role of Associations and Parishes in Early Childhood Education

Bachelor's thesis 50 pages, appendices 4 pages
May 2016

The purpose of this thesis was to describe open early childhood education in Pirkkala and find possible targets for development. The aims of this thesis were to visualize open early childhood education as well as children's participation and families' partnership in open childhood education services. Partners in cooperation were The Mannerheim League for Child Welfare and The Parish of Pirkkala.

The thesis was qualitative. The data were collected through a questionnaire and theme interview. Two experts were interviewed and the questionnaire was completed by 14 employees. The data were analyzed using inductive content analysis.

The results showed that open childhood education in Pirkkala includes parents' supporting, comprehensive pedagogy's supporting, non-governmental early childhood education services, networking, customer-oriented services and common peer activity.

The respondents stated that a child's participation in services suggests listening and realizing children's wishes, working equality, supporting creativity and enabling free play. Open early childhood education supports families' partnership with networking, emphasizing human dignity, acting from families' stipulations, acting in a dialogical way, peer supporting and creating educational partnerships.

The results showed that important development themes are adding cooperation with different organizations, confirming flow of information, decreasing competition and performing more cooperation with parents. The findings indicate that open childhood education services in Pirkkala are based on strong values and ethics.

Key words: open early childhood education and care, the third sector, participation, partnership

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	6
2	OPINNÄYTETYÖN TAVOITE JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	8
2.1	Tavoitteet ja tarkoitus	8
2.2	Yhteistyötahot	9
2.2.1	Pirkkalan seurakunta	11
2.2.2	Mannerheimin Lastensuojeluliitto	11
2.3	Tutkimuskysymykset ja tutkimustehtävä.....	12
3	OPINNÄYTETYÖN TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT	14
3.1	Varhaiskasvatus käsitteenä	14
3.2	Kolmannen sektorin avoin varhaiskasvatus.....	15
3.2.1	Lapsityö.....	17
3.2.2	Perhetyö.....	17
3.2.3	Vertaistoiminta.....	18
3.3	Lapsen osallisuus varhaiskasvatuksessa	19
3.4	Lapsiperheen kumppanuus	20
4	TUTKIMUSMENETELMÄ	22
4.1	Kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus.....	22
4.2	Kyselylomake tutkimusmenetelmänä	23
4.3	Kyselylomakkeen sisältö	24
4.4	Asiantuntijahaastattelu tutkimusmenetelmänä.....	25
4.5	Asiantuntijahaastatteluiden suunnittelu ja kysymysten teemat	26
4.6	Aineistolähtöinen sisällönanalyysi	27
5	TUTKIMUSTULOKSET	29
5.1	Pirkkalan avoimen varhaiskasvatuksen kuvaus	29
5.2	Lasten osallisuus avoimissa varhaiskasvatuspalveluissa.....	31
5.3	Lapsiperheiden kumppanuus avoimissa varhaiskasvatuspalveluissa	33
5.4	Pirkkalan avoimen varhaiskasvatuksen kehittäminen	35
6	JOHTOPÄÄTÖKSET JA YHTEENVETO	38
7	POHDINTA.....	41
7.1	Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys	41
7.2	Jatkotutkimukset	42
7.3	Opinnäytetyöprosessi ja oma oppiminen	42
8	LOPUKSI	44
	LÄHTEET.....	45
	LIITTEET	47
	Liite 1. Kyselyn ensimmäinen saatekirje	47

Liite 2. Kyselyn toinen saatekirje	48
Liite 3. Sähköinen kyselylomake	49
Liite 4: Teemahaastattelun runko	50

1 JOHDANTO

Laadukas ja monipuolinen varhaiskasvatus on tärkeä osa suomalaista yhteiskuntaa. Jokaisen lapsen on tärkeää olla ainakin hetki lapsuudestaan mukana varhaiskasvatuksellisissa yhteisöissä. Varhaiskasvatuksen hyödyt ovat yleisesti tiedostettu. Muun muassa lapsen sosiaalisten ja emotionaalisten taitojen kehittyminen varhaiskasvatuksen aikana tunnustetaan yleisesti suomalaisessa yhteiskunnassa. Varhaiskasvatuksen edistämät taidot ovat osa kokonaisvaltaista sivistystä ja kehitystä.

Monipuolinen varhaiskasvatuspalveluiden tarjonta on yhteiskuntamme ylpeys. Palveluista löytyy jokaiselle lapselle sopivaa varhaiskasvatusta. Kuntien tarjoaman päivähoiton lisäksi muun muassa seurakunnat ja järjestöt tarjoavat vaihtoehtoisia avoimia varhaiskasvatusmuotoja. Muuttuvassa yhteiskunnassa näiden kolmannen sektorin toimijoiden osa varhaiskasvatuksessa on merkittävä. Taloudellinen muutos koskee myös varhaiskasvatusta. Säästöt näkyvät muun muassa lapsiryhmien suurentamisena sekä subjektiivisen päivähoito-oikeuden rajaamisena. Tämän muutoksen myötä tulee huomioida kolmannen sektorin mahdollisuudet varhaiskasvatuksen yleisen laadun ylläpitämisessä. Järjestöt ja seurakunnat tarjoavat runsaasti vaihtoehtoja esimerkiksi kerhojen ja leirien muodossa.

YK:n lapsen oikeuksien (UNICEF 2016) mukaan lapsella tulee olla mahdollisuus leikkiin sekä oikeus koulutukseen, joka antaa kaikille tasa-arvoisen mahdollisuuden kehittää moraalista ja sosiaalista vastuuntuntoaan. Yhteiskunnan ja kansalaisten velvollisuus on pitää huoli näiden oikeuksien toteutumisesta. Järjestöjen ja seurakuntien tehtävänä on toimia näiden arvokkaiden oikeuksien edistäjänä yhteistyössä kuntien varhaiskasvatusalan toimijoiden kanssa.

Kolmannen sektorin palvelut ovat kulkeneet mukanani koko elämäni ajan. Olen ollut avoimien varhaiskasvatuspalveluiden ja nuorisotyön asiakkaana sekä työntekijänä. Ajatus kansalaisyhteiskunnasta on herännyt itsessäni jo nuorena. Pidän tärkeänä, että yhteinen kasvatustehtävä ei ole voittoa tavoittelevaa toimintaa. Tähän arvopohjaan nojaten päädyin keskustelemaan alan asiantuntijoiden kanssa mahdollisesta tutkimuskohteesta. Yhteisymmärryksessä päädyimme ajatuksiin yhtäältä tutusta mutta toisaalta kovin tunteuttomasta kolmannen sektorin avoimesta varhaiskasvatuksesta. Pirkkalan seurakunnan

ja Mannerheimin Lastensuojeluliiton toimintaa tunnetaan kunnan sisällä hyvin, mutta järjestöjen ja seurakuntien toteuttamasta varhaiskasvatustehtävästä ei ole tehty juurikaan kuvaavaa tutkimusta. Tutkimuksen tarve liitettiin yhdessä toiminnan näkyvyyden lisäämiseen ja verrannollisen toiminnankuvauksen tarpeeseen. Kyseessä on eräänlainen toiminnan ja arvolähtökohtien kartoitus.

Tämä opinnäytetyö kuvailee kolmannen sektorin toimijoiden osaa varhaiskasvatustehtävässä. Opinnäytetyö on toteutettu yhteistyössä Pirkkalan seurakunnan ja Mannerheimin Lastensuojeluliiton Pirkkalan paikallisyhdistyksen kanssa. Avoimella varhaiskasvatuksella tarkoitan tässä tutkimuksessa järjestöjen ja seurakuntien eli kolmannen sektorin toimijoiden tarjoamia avoimia varhaiskasvatuspalveluita. Tutkimuksessa otetaan erityisesti huomioon avoimen varhaiskasvatustyön kehittämisen näkökulma sekä lasten osallisuuden ja lapsiperheiden kumppanuuden tukeminen.

2 OPINNÄYTETYÖN TAVOITE JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

2.1 Tavoitteet ja tarkoitus

Opinnäytetyössäni tutkin avointa varhaiskasvatusta Pirkkalassa. Tarkoitukseni on työssäni kuvailla avointa varhaiskasvatusta sekä luoda kehitysehdotuksia. Varhaiskasvatuksen tarpeet ovat lisääntyneet viimeisten vuosikymmenten aikana, ja erilaiset varhaiskasvatuksen variaatiot ovat vakiinnuttamassa paikkaansa yhteiskunnan kasvatuksellisessa kentässä. Toisena päätarkoituksena on kehityksellinen työskentely. Pysin luomaan opinnäytetyössäni kehitysehdotuksia avoimeen varhaiskasvatukseen. Näitä kahta tarkoitusta pyysin tukemaan tutkimuskysymysteni kautta.

Kaksi ensimmäistä tutkimuskysymystäni selvittävät alan toimijoiden tapoja, käytäntöjä ja ajatuksia kumppanuuden sekä osallisuuden periaatteiden tukemisesta. Tämän selvityksen kautta suunnataan kohti kuvailevaa tutkimusta. Kumppanuuden ja osallisuuden teemat olen valinnut avoimen varhaiskasvatuksen kantaviksi teemoiksi yhdessä alan asiantuntijoiden kanssa. Lisäksi tutkimuksessa käyttämässäni aineistonkeruussa vastaajilla oli myös mahdollisuus kertoa suoraan asioista, jotka heidän mielestään kuvaavat kolmannen sektorin avointa varhaiskasvatusta. Kuvaus syntyy yhdessä tutkimuksen tarkoitusten, tavoitteiden ja tutkimuskysymysten vuorovaikutuksessa syntyvästä aineistosta ja siitä nousvista tuloksista.

Kolmas tutkimuskysymykseni pyrkii kuvaamaan toisen päätarkoitukseni eli kehityksellisen työskentelyn periaatteita. Tämä kolmas kysymys pyrkii selvittämään, kuinka kolmannen sektorin avointa varhaiskasvatusta voisi kehittää. Tutkimuksessani annan alan toimijoille mahdollisuuden vaikuttaa avoimen varhaiskasvatuksen toimintaan kehitysnäkökulman kautta.

Avoimella varhaiskasvatuksella on ollut kysyntää Pirkkalassa jo pitkään. Pirkkalan seurakunta ja Mannerheimin Lastensuojeluliitto tuottavat muun muassa erilaisia lapsi- ja perhekerhoja. Avoin varhaiskasvatus osittain tukee kunnan varhaiskasvatustoimia, mutta pääosin nämä avoimen varhaiskasvatuksen toimijat toimivat itsenäisesti. Avoin varhaiskasvatus tarjoaa vaihtoehdon tai lisän kunnalliselle päivähoidolle.

Työni ensimmäinen tavoite on avoimen varhaiskasvatuksen näkyväksi tekeminen. Tähän pyrin kuvailemalla avoimen varhaiskasvatuksen toiminta-ajatuksia työssäni mahdollisimman tarkasti. Kolmannen sektorin avoimen varhaiskasvatuksen toiminnan näkyväksi tekeminen ja toiminnan kuvailu koostuvat tutkimuksen tarkoituksen, tavoitteiden ja tutkimuskysymysten kokonaisuudesta.

Toinen tavoitteeni on lapsiperheiden kumppanuuden ja lasten osallisuuden toteutumisen kuvaileminen. Pyrin kyselyillä ja haastatteluilla selvittämään alan ammattilaisilta, millä keinoilla Pirkkalan avoin varhaiskasvatus tukee perheen kumppanuutta yhteisössä sekä millä keinoilla lasten osallisuus huomioidaan palveluissa. Kaksi ensimmäistä tutkimuskysymystä ovat suoraan yhteydessä tutkimuksen toiseen tavoitteeseen. Ensimmäinen tutkimuskysymys pyrkii selvittämään, kuinka avoin varhaiskasvatus tukee lapsiperheiden kumppanuutta yhteisössä. Toinen tutkimuskysymys pyrkii selvittämään, miten avoin varhaiskasvatus tukee lapsen osallisuutta.

Jotta saan opinnäytetyöstäni mahdollisimman tarkasti kuvailevan, valitsin työhöni kaksi saman kunnan sisällä toimivaa kolmannen sektorin avoimen varhaiskasvatuksen toimijaa. Pirkkalan sisällä avoimen varhaiskasvatuksen kaksi tärkeintä palveluntarjoajaa ovat seurakunta ja Mannerheimin Lastensuojeluliitto. Molemmat toimijat tarjoavat keskenään verrattavissa olevia palveluita. Näillä valinnolla saan kuvattua Pirkkalan sisällä tapahtuvaa avointa varhaiskasvatusta tarkasti. Näin ollen työn tuloksia on mahdollista vertailla ja hyödyntää muiden kuntien varhaiskasvatuspalveluiden rakenteita ja käytäntöjä tutkitessa.

2.2 Yhteistyötahot

Sosiaalialan järjestön syntyminen kertoo kunnassa olevasta sosiaalisesta haasteesta ja tähän liittyvästä ihmisryhmästä. Lapsi- ja perhetyötä tekevä järjestö sijaitsee luonnollisesti kunnassa, jossa lapsien ja lapsiperheiden lukumäärä on suuri. Kolmannen sektorin toimijat ovat usein saaneet alkunsa kansalaisten äänestä ja yhteisen ongelmanratkaisun luomasta kollektiivisuudesta. Näin ollen järjestöjen ja seurakuntien tekemä sosiaalialan työ on vahvasti kansalaislähtöistä. Järjestöjen päätehtäviä ovat muun muassa vapaaehtoisen kansalaistoiminnan ylläpitäminen, yhteisön vahvistaminen, sosiaalisen pääoman kasvataminen ja yhteiskunnallinen vaikuttaminen. (Möttönen & Niemelä 2005, 57–60.)

Tässä tutkimuksessa aineisto on kerätty kolmannen sektorin avoimen varhaiskasvatuksen alan osaajilta. Alan osaajiin kuuluu niin vapaaehtoistyöntekijöitä kuin työsuhteessa olevia työntekijöitä. Mannerheimin Lastensuojeluliiton toiminta perustuu pitkälti vapaaehtoisuuteen, ja näin ollen myös Pirkkalan paikallisyhdistyksen toimijat ovat vapaaehtoisia. Heitä yhdistää ajatus kansalaisyhteiskunnasta ja ennen muuta innostus yhteiseen kasvatustehtävään. Vapaaehtoistyöntekijät voivat toimia esimerkiksi ryhmänvetäjänä tai tapahtuman järjestäjänä.

Pirkkalan seurakunnan alan osaajat toteuttavat yhteistä kasvatustehtävää palkkatyönä. Toiminta itsessään on voittoa tavoittelematonta, kuten kaikki Pirkkalan kolmannen sektorin avoin varhaiskasvatus. Pirkkalan seurakunnan varhaiskasvatuksen henkilöstö toimii muun muassa lastenohjaajina ja kouluikäistyöntekijöinä. Huolimatta vapaaehtoisuuden ja työsuhteessa toimimisen eroista, Pirkkalan seurakunta ja Mannerheimin Lastensuojeluliiton Pirkkalan paikallisyhdistys toimivat yhteistyössä ja he toteuttavat yhteistä kasvatustehtävää.

Erityisesti alan asiantuntijoilla tarkoitan tässä tutkimuksessa Pirkkalan seurakunnan lapsityön pappia Denise Gauffin-Kostilaista ja Mannerheimin Lastensuojeluliiton Pirkkalan paikallisyhdistyksen puheenjohtajaa Kaija Lindholmia. Valitsin heidät edustamaan yhteisöjään heidän vankan kokemuksen ja alan osaamisen vuoksi. He vastasivat teemahaastatteluihin omalla nimellään ja näin ollen edustaen samalla yhteisöään.

Tutkimuksessa halusin varmistaa muiden vastaajien anonymiteetin. Näin ollen en selvittänyt kyselyissä vastaajien sukupuolta, ikää tai muita identifioivia tietoja. Näillä tiedoilla en koe olevan mitään merkitystä tämän tutkimuksen tuloksiin.

Pirkkala on kunta Pirkanmaalla. Pirkkala tunnetaan vetovoimaisena ja nopeasti kasvavana kuntana. Lapsiperheiden osuus kuntalaisista on huomattavan suuri. Asukkaita Pirkkalassa on noin 19 000. Pirkkalan naapurikuntia ovat Tampere, Nokia, Lempäälä ja Vesilahti. Lapsien ja lapsiperheiden suuri osuus kunnan asukkaista luo omat haasteensa varhaiskasvatustyölle. Varhaiskasvatuksen laadusta ja kehityksestä on pidettävä huoli, vaikka varhaiskasvatusalalle kohdistuva paine kasvaa jatkuvasti. (Pirkkalan kunta 2016.)

2.2.1 Pirkkalan seurakunta

Pirkkalan seurakunnan avoimiin varhaiskasvatuspalveluihin kuuluvat muun muassa päiväkerhotoiminta, perhekerhot ja leirit. Toiminnan lähtökohtana on kristillisen varhaiskasvatuksen arvopohja. Toimintaa löytyy lapsille, kouluikäisille ja lapsiperheille. Perhekerhoissa tuetaan lasten ja vanhempien tai huoltajien välistä vuorovaikutussuhdetta. Päiväkerhoja on useina päivinä viikossa. Niissä painotetaan muun muassa ryhmässä toimimista ja sosiaalisia taitoja. (Pirkkalan seurakunta 2011.)

Pirkkalan seurakunta toteuttaa kristillistä varhaiskasvatusta. Kirkon tarjoamat varhaiskasvatuspalvelut tukevat perheen kasvatusta. Kristillisessä varhaiskasvatustyössä oleellista on kristillisen kasvatustehtävän mukainen kumppanuus ja yhteistyö perheiden kanssa. Yhteistä varhaiskasvatusta toteutetaan yhdessä laajan verkoston kanssa, johon kuuluu sosiaali-, terveys- ja opetustoimi sekä järjestöjen ja muiden yhteisöjen toteuttama lapsi- ja perhetyö. Kirkko ja seurakunnat toimivat mukana tässä yhteistyössä avointen varhaiskasvatuspalveluiden järjestäjänä yhdessä muiden yhteiskunnan kasvatusalan toimijoiden kanssa. (Sakasti 2016.)

Juuri tämä edellä mainittu kumppanuus ja yhteistyö perheiden kanssa ovat tärkeä osa avoimen varhaiskasvatuksen toimintaa. Tämä näkökulma nousee esiin erityisesti tämän tutkimuksen toisessa tavoitteessa, jossa pyrin kuvaamaan kumppanuuden tukemista. Tämä toinen tavoite näkyy myös ensimmäisessä tutkimuskysymyksessä, jolla pyrin kuvaamaan perheiden kumppanuuden tukemista yhteisössä.

2.2.2 Mannerheimin Lastensuojeluliitto

Mannerheimin Lastensuojeluliitto on valtakunnallinen järjestö. Järjestön ensisijainen tehtävä on lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvoinnin edistäminen. Järjestö tekee vaikutustyötä yhteistyössä muun muassa ministeriöiden, tutkijoiden ja median kanssa. Työn tavoitteena on kiusaamisen, yksinäisyyden, päihteiden käytön ja syrjäytymisen ennaltaehkäiseminen. Mannerheimin Lastensuojeluliiton perusperiaatteita ovat muun muassa avoimuus, kumppanuus ja osallisuus. (Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2016.)

Järjestön peruseriaatteissa esiin nouseva osallisuuden teema näkyy tämän tutkimuksen tavoitteissa ja lisäksi erityisesti myös toisessa tutkimuskysymyksessä. Tässä toisessa tutkimuskysymyksessä pyrin selvittämään, kuinka kolmannen sektorin avoimet varhaiskasvatuspalvelut tukevat lapsen osallisuutta.

Mannerheimin Lastensuojeluliiton toiminta on poliittisesti ja uskonnollisesti sitoutumatonta. Palveluiden avoimuus ja matalan kynnyksen toiminta ovat järjestön palveluiden perusajatuksia. Mannerheimin Lastensuojeluliitto on valtakunnallinen kasvatustehtävää toteuttava järjestö, joka perustuu kansalaisyhteiskunnan periaatteeseen. Tässä periaatteessa järjestöt ja seurakunnat yhteistyössä toteuttavat yhteistä kasvatustehtävää. (Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2016.)

Mannerheimin Lastensuojeluliiton Pirkkalan paikallisyhdistys on järjestön pirkkalalainen paikallisosasto, jonka tavoitteena on pirkkalalaisten lasten ja nuorten kehityksen edistäminen sekä paikallisten lapsiperheiden hyvinvoinnin edistäminen. Paikallisyhdistyksen toimintaan kuuluu muun muassa vertaisryhmätoiminta, lastenhoitotoiminta, lasten liikuntaryhmät ja kansalaisvaikuttaminen. (Mannerheimin Lastensuojeluliiton Pirkkalan paikallisyhdistys 2016.)

2.3 Tutkimuskysymykset ja tutkimustehtävä

Tutkimuksessa keskityin ammattilaisten ja alan toimijoiden näkökulmaan. Kolmannen sektorin avoimen varhaiskasvatuksen kuvailemisen lisäksi perehdyin ammattilaisten ja alan osaajien näkemyksiin työstään ja sen merkityksistä. Toimintaa tarkastellaan työn kehittämisen, lapsen osallisuuden ja lapsiperheen kumppanuuden näkökulmista. Osallisuuden, kumppanuuden ja kehittämisen näkemykset haluan saada kuuluviin juuri ammattilaisten ja alan osaajien näkökulmasta, jotka kehittävät työtään jatkuvasti.

Tämän opinnäytetyön tutkimustehtävä on Pirkkalan avoimen varhaiskasvatuksen kuvaileminen sekä ammattilaisten ja muiden alan osaajien äänen kuuluviin saaminen.

Tutkimuksen tarkoitus, tavoitteet, tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset toimivat välittömässä yhteydessä toisiinsa. Tämä yhteys ylläpitää tutkimuksen kokonaisuutta.

Tutkimuskysymykset:

1. Miten avoin varhaiskasvatus tukee lapsiperheiden kumppanuutta yhteisössä?
2. Miten avoin varhaiskasvatus tukee lapsen osallisuutta?
3. Miten avointa varhaiskasvatustyötä voisi kehittää?

3 OPINNÄYTETYÖN TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT

3.1 Varhaiskasvatus käsitteenä

Varhaiskasvatus integroi lapsen hoivan ja oppimisen tukemisen. Oppimaan oppiminen sekä oman elämän ja kasvun hallitsemisen vahvistaminen toimivat varhaiskasvatuksen perustavina tavoitteina. Varhaiskasvatuksessa lapsi nähdään aktiivisena ja potentiaalisena toimijana, joka kehittyy osana kasvatuksellista vuorovaikutusprosessia. Varhaiskasvatusta toteuttavat muun muassa perheet, päiväkodit, järjestöt ja seurakunnat. Nykykäsityksen mukaisesti ihminen oppii elämänsä ensimmäisen viiden vuoden aikana suhteessa tehokkaammin kuin muutoin elämän aikana. Juuri näiden viiden vuoden ajalle Pirkkalan avoimet varhaiskasvatuspalvelut erityisesti sijoittuvat. Varhaiskasvatustoiminta tukeutuu aina teoreettisesti jäsenneltyyn pedagogiikkaan, joka ohjaa niin työntekijän kuin organisaationkin toimintaa. Yleisimmät pedagogiset suunnat ovat yhteiskunnassamme yleisesti hyväksytyjä ja suositeltavia. Näiden suuntausten mukaisesti myös Pirkkalan seurakunta ja Mannerheimin Lastensuojeluliitto toimivat. Varhaiskasvatuspalvelut tarvitsevat vahvan legitimitietin toimiakseen vakuuttavasti ja luotettavasti. Suomalaisen varhaiskasvatuksen pedagogiset ja didaktiset näkemykset pyrkivät luomaan laadukasta ja monipuolista varhaiskasvatusta, joka nojautuu useiden oppimisteorioiden ja kasvatuskäytännöjen luomaan arvopohjaan. (Hujala, Nivala, Parrila & Puroila 2007, 11–15.)

Tina Bruce (2005, 58–69) tiivistää varhaiskasvatuksen kasvuympäristön kolmeen pääelementtiin. Kasvatustehtävässä tulee huomioida lapsen biologiset prosessit, joissa kehitys ja oppiminen tapahtuvat. Lapsen kehitys tulee kiinnittää kontekstissaan hänen sosio-kulttuuriseen todellisuuteensa. Kolmas elementti on lapsen oppimisalueiden ja hänen intressiensä tunnistaminen ja näiden tukeminen. Näistä kolmesta elementistä luodaan kasvatuksellinen kasvuympäristökokonaisuus, jonka tukemista ja kehittämistä kutsutaan varhaiskasvatukseksi. (Tina Bruce 2005, 58–69.)

Lapsi elää jatkuvasti kasvuympäristönsä kontekstissa. Tämä ohjaa nykyisiä pedagogista mallia, jonka mukaan ei voida huomioida vain yksilöpsykologista lähestymistapaa. Kehityopsykologisen kasvuperustan mukaan lapsen kasvussa on otettava huomioon kaikki tekijät, jotka ovat osa lapsen todellisuutta. Kehitys ei ole verrannollinen vain lapsen ikään,

vaan ympäristön ja sosiaalisen toiminnan jokaisen osa-alueen yhteinen toiminto. Oppiminen on läsnä kaikkialla. Lapsen subjektiivinen kokemus on otettava huomioon niin hyvinvoinnissa kuin oppimiskokemuksissa. Varhaiskasvatus ottaa ensisijaisesti huomioon lapsen äänen ja kokemuksen. Tätä näkemystä hyödynnetään tavoitteellisen ja laadukkaan varhaiskasvatuksen luomiseen. Tämän asiakaslähtöisyyden periaatteen mukaisesti myös Pirkkalan avoimet varhaiskasvatuspalvelut toimivat. (Hujala & Turja 2011, 13–16, 26–27.)

Varhaiskasvatustyötä ohjaa potentiaalinen ihmiskäsitys lapsista. Lapsella on aina mahdollisuus oppia ja osata uutta, mutta aikuisen tehtävä on luottaa lapsen osaamiseen ja edesauttaa osaamisen syntymistä. Taidot ovat aina tulosta toiminnasta, mutta taidot eivät ole toiminnan edellytys. Tämän vuoksi varhaiskasvatusalan toimijoiden tulee kiinnittää huomiota niin ympäristön kuin toiminnankin vaativuustason tarkkailuun. Ympäristön tulee olla avoin uusien ideoiden toteuttamiseen, ja toiminnan pitää olla sopivan vaativaa. Vaativuustaso on määriteltävä lapsen osaamisen ja motivaation mukaan. Alan osaajien tulee siksi luottaa lapsiin ja heidän omaan oppimiseen. Tämän oppimisen kulttuurin luominen on lapsen osallisuuden tukemista parhaimmillaan. (Hujala & Turja 2011, 34–38.)

Varhaiskasvatus koostuu muun muassa monien psykologisten, filosofisten ja pedagogisten näkemysten vuorovaikutuksesta. Seurakunnan toimintaa ohjaa yleisten kasvatusteorioiden lisäksi kirkon arvopohja ja kristillisen varhaiskasvatuksen periaatteet. Mannerheimin Lastensuojeluliitto toteuttaa toiminnassaan yleisesti hyväksytyjen kasvatustieteellisten teorioiden periaatteita. Avoin varhaiskasvatus haastaa alan toimijat toteuttamaan laadukasta ja vastuullista kasvatustehtävää laajalla avoimen varhaiskasvatuksen kentällä. Juuri tämän toimialan toteuttajien on huomioitava tehtävän erityistarpeet. Laadukkaan varhaiskasvatuksen on toteuduttava ympäristöstä huolimatta. Avoimen varhaiskasvatuksen toimintaa tapahtuu niin metsäleireillä kuin urheilutapahtumien muodossakin.

3.2 Kolmannen sektorin avoin varhaiskasvatus

Tämä opinnäytetyö tutkii seurakuntien ja järjestöjen tekemää avointa varhaiskasvatustyötä. Avointa varhaiskasvatusta on päivähoidon ulkopuolella tapahtuva varhaiskasvatus toiminta. Tätä voi olla esimerkiksi päiväkerhot, perhekahvilat, leirit ja urheilutoiminta. Järjestöt ja seurakunnat tarjoavat vaihtoehdon kunnallisille varhaiskasvatuspalveluille.

Yleensä kolmannen sektorin avoimia varhaiskasvatuspalveluita kuvaavat pedagogiikkaan tai toimintaan liittyvät erityispiirteet. Seurakuntien varhaiskasvatustyön perustana toimii kristillisen pedagogiikan arvomaailma. Mannerheimin Lastensuojeluliiton toiminnassa tärkeää on erityisen vahva vapaaehtoisverkosto, joka kuvaa kansalaisten tahtoa olla mukana kasvatustehtävässä.

Kolmas sektori sisältää kansalaisyhteiskunnan aatemaailmaan kuuluvat järjestöt, säätiöt, seurakunnat ja muut vastaavat yhteisöt. Toiminta on voittoa tavoittelematonta, ja usein mukana on vapaaehtoisia työntekijöitä. Kolmannen sektorin yhteisö koostuu samankaltaisen arvopohjan omaavista henkilöistä. Kolmannen sektorin merkitys muun muassa urheilutoiminnan ja sosiaalipalveluiden tuottajana on nykyään merkittävä. Sosiaalisen pääoman käsite on vahvasti mukana kolmannen sektorin toiminnassa, kun sitä kuvataan yhteiskunnallisen luottamuksen ja verkostojen näkökulmasta. Mannerheimin Lastensuojeluliitto sekä Pirkkalan seurakunta sijoittuvat tälle kansalaisyhteiskunnan kentälle. He toteuttavat yhteistä kasvatustehtävää voittoa tavoittelemattomalla, sosiaalista pääomaa vahvistavalla toimintatavalla. (Konttinen 2016.)

Seurakuntien Lapsityön Keskusten (2016) mukaan avoin varhaiskasvatus on huomattavan tärkeää kotihoidossa oleville lapsille sekä niille lapsille, joiden päivähoidon tarve on muista syistä pienempi. Avoimen varhaiskasvatuksen palveluiden tavoitteena on lapsen kokonaisavaltaisen kasvun tukeminen sekä koko perheen hyvinvoinnin edistäminen. Avoimen varhaiskasvatuksen palvelut ottavat huomioon erityisesti lapsen tarpeen kuulua ryhmään sekä lapsiperheen tarpeen saada vertaistukea. Kyseiset palvelut toimivat ja kehittyvät yhteistyössä kunnan ja muiden varhaiskasvatusalan toimijoiden kanssa. (Seurakuntien Lapsityön Keskus 2016.)

Avoimen varhaiskasvatuksen käsite on melko uusi ja se hakee vielä lopullista muotoaan yhteiskunnassa. Tämän opinnäytetyön tavoitteiden mukaisesti pyrin tekemään näkyvyyttä kolmannen sektorin avoimille varhaiskasvatuspalveluille ja näin ollen myös ikään kuin vakiinnuttamaan avoimen varhaiskasvatuksen käsitettä. Myös kunnallisen varhaiskasvatuksen toimijoiden olisi hyvä omaksua kolmannen sektorin avoimen varhaiskasvatuksen käsite, sillä kaikkien toimijoiden välinen yhteistyö on avain laadukkaaseen, yhteiseen varhaiskasvatukselliseen toimintaan.

Kolmannen sektorin avoimien varhaiskasvatuspalveluiden ei ole tarkoitus kilpailla kunnallisten palveluiden kanssa, vaan näiden palveluiden tarkoitus on tukea toisiaan. Parhaimmillaan tämä moniammatillinen yhteistyö kolmannen sektorin järjestöjen ja seurakuntien sekä kunnallisten toimijoiden kesken luo yhteiskuntaamme monimuotoista ja laadukasta avointa varhaiskasvatusta.

3.2.1 Lapsityö

Kolmannen sektorin avoimen varhaiskasvatuksen toimijat tarjoavat runsaasti erilaisia palveluvaihtoehtoja lapsille. Erilaiset kerhot ja leirit ovat yleisiä lapsityön muotoja. Lapsityössä lapsi pääsee toimimaan vuorovaikutussuhteessa aikuisten ja ryhmän muiden lasten kanssa. Kolmannen sektorin lapsityö on lasten kanssa tapahtuvaa vuorovaikutuksellista varhaiskasvatustoimintaa. Pirkkalan seurakunta ja Mannerheimin Lastensuojeluliiton Pirkkalan paikallisyhdistys ovat Pirkkalan tärkeimmät kolmannen sektorin avoimen varhaiskasvatuksen lapsityön palveluiden tarjoajat.

Kerhot ovat lapsille tarkoitettuja palveluita, joissa lapsi pääsee toimimaan osana yhteisöä ja vaikuttamaan toimintaan. Lapsityö tarjoaa lapsille turvallisen paikan silloin, kun päivähoitoa tai vanhempien läsnäoloa ei ole saatavilla. Lapsityö tukee lapsen sosiaalisia ja emotionaalisia taitoja sekä kasvattaa lapsen eettisiä kykyjä. Lapsityö toimii yhteistyössä paikallisten koulujen ja muiden alan toimijoiden kanssa. (Seurakuntien Lapsityön Keskus 2016.)

Tässä tutkimuksessa otan lapsityön näkökulman esiin erityisesti toisessa tutkimuskysymyksessäni, jossa pyrin selvittämään avointen varhaiskasvatuspalveluiden keinoja ja aatteita lasten osallisuuden tukemiseen.

3.2.2 Perhetyö

Kolmannen sektorin perhetyö tarkoittaa lapsiperheiden kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin edistämistä. Perhetyö yhdistää samassa elämäntilanteessa olevia perheitä. Perhetyössä paikalliset perheet ja lapset toimivat vuorovaikutuksellisessa yhteistyössä. Kolmannen

sektorin perhetyö tarjoaa lapsiperheille muun muassa perhekahviloita, perhekerhoja ja perheleirejä. Perhetyö on myös parisuhdetyötä. (Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2016.)

Vanhemmille, isovanhemmille, hoitajille ja lapsille suunnatut perhekerhot ovat vuorovaikutuksellista toimintaa, joissa tuetaan lasten ja aikuisten välistä vuorovaikutussuhdetta esimerkiksi leikin keinoin. Perhekerhoissa on mahdollista viettää aikaa vertaistoiminnallisessa hengessä yhdessä paikallisten lapsiperheiden kanssa. (Pirkkalan seurakunta 2011.)

Tässä tutkimuksessa otan perhetyön näkökulman esiin erityisesti ensimmäisessä tutkimuskysymyksessäni, jossa pyrin selvittämään avointen varhaiskasvatuspalveluiden keinoja ja aatteita lapsiperheiden yhteisöllisen kumppanuudentunteen tukemiseen.

3.2.3 Vertaistoiminta

Vertaistoiminta on kolmannen sektorin lapsi- ja perhetyön ydintä. Kerhoissa ja leireillä lapsi pääsee toimimaan vuorovaikutussuhteessa muiden saman paikkakunnan lasten kanssa. Vertaisena toimijana lasta tuetaan olemaan osa paikallista yhteisöä antamalla hänellä mahdollisuuksia olla osallinen yhteiseen toimintaan. Varhaiskasvatustehtävä on aina myös vertaistoiminnallista. Yhteisön tasa-arvoa edistetään kuulluksi tulemisen ja osallisuuden mahdollistamisella. Varhaiskasvatuksessa lapsi tunnustetaan potentiaalliseksi toimijaksi ja näin ollen hänet on otettava tasavertaiseksi yhteisön jäseneksi hänen etunsa huomioiden. Varhaiskasvatustoiminta tukee yhteisöllisyyttä niin lapsien kuin perheidenkin osalta.

Vertaistoiminnalliset palvelut kasaavat yhteen samassa elämäntilanteessa olevia lapsiperheitä. Perheet voivat kokoontua vaikkapa perhekahviloissa, jotka toteuttavat koko perheelle suunnattua varhaiskasvatuksellista ja yhteisöllistä toimintaa. Vertaisryhmien tarkoitus on edistää ryhmän jäsenten vuorovaikutusta ja jakaa kokemuksia vanhemmuudesta ja perhe-elämästä. Vertaistoiminnan tavoitteena on vanhempien ja lasten hyvinvoinnin edistäminen. Avoimuus, tasa-arvo ja kunnioitus ohjaavat vertaistoimintaa. (Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2016.)

3.3 Lapsen osallisuus varhaiskasvatuksessa

Lapsen osallisuutta voidaan tarkastella monella eri tasolla. Yhtäältä lapsi on osallisessa suhteessa ympäristöön, joka vaikuttaa hänen oppimiseen ja käyttäytymiseen. Lapsen kasvu ja oppiminen aina osa prosessia, joka on kiinni kontekstissaan ympäristöön ja ympäröivään todellisuuteen. Osallisuuden tasoa ympäristön näkökulmasta voidaan säädellä yhteiskunnan päätöksillä ja yhteisillä arvovalinnoilla. Ympäröivästä maailmasta voidaan tehdä joko osallisuutta tukehduttava tai sitä vahvistava. (Leinonen 2010, 2–4.)

Toisaalta osallisuus käsitteenä sitoutuu vahvasti päätöksentekoon. Osallisuudella viitataan lapsen mahdollisuuksiin päättää päivittäisistä toiminnoistaan arjessa sekä mahdollisuuksista päättää esimerkiksi päivähoiton sisältöön. Tässä tapauksessa otetaan esiin erityisesti lapsen rooli demokraattisena ja tasa-arvoisena yhteiskunnan jäsenenä, jossa häntä kuullaan ja kuunnellaan samaan tapaan kuin muitakin yhteiskunnan jäseniä. Tämä päätöksentekomahdollisuus on riippuvainen lapsen iästä. Aikuisen tehtävä on huolehtia lapsen osallisuudesta niissä tilanteissa, missä lapsi ei ole kehitystasoltaan siihen vielä kykeneväinen. (Leinonen 2010, 3–6.)

Molemmissa edellä mainituissa osallisuuden näkökulmissa on vaaransa ja mahdollisuutensa. Antidialogisessa suhteessa aikuiselle voi syntyä valtasuhde lapseen. Tämä valta voi liittyä ympäristön muutokseen tai rajoittamiseen sekä päätöksentekoprosessin muokkamiseen vastoin lapsen tahtoa. Avoimessa varhaiskasvatustoiminnassa on siis huomioitava osallisuuden haasteet. Osallisuus voi olla aidosti lapsilähtöistä ja dialogista. Dialogisuuden periaate nousi esiin useaan kertaan tätä tutkimusta tehdessä, ja tämä näkyy myös tutkimuksen tuloksissa. Pahimmassa tapauksessa osallisuus voi olla aikuisten säätelämä valtaelementti, jota käytetään hyväksi varhaiskasvatuksen nimissä. Varhaiskasvatuksen toimijoiden tuleekin pohtia, onko heidän toteuttama osallinen varhaiskasvatus aitoa, vai kulkeeko aikuisten tarpeet edellä.

Jotta lapsi kykenee osallisuuden kautta valtaistumaan, tulee osallisuutta tukea kaikessa arjen toiminnassa. Tämä sisältää muun muassa päätöksentekoa, arviointia ja suunnittelua. Lapsen tulee olla aidosti osa varhaiskasvatusta ja sen luomista, jotta osallisuus on mahdollista. Varhaiskasvatuksen toimijoiden tulee edistää tätä valtaistumisen prosessia mahdollisimman tehokkaasti. Tähän tarvitaan toimijoiden ymmärrystä lapsen asemasta yhteiskunnassa ja palvelun asiakkaana. Lapsi ei voi olla vain palvelun objektiivinen kohde,

vaan lapsen tulee olla subjektiivinen osa varhaiskasvatuksen todellisuutta. (Hujala & Turja 2011, 46–52.)

Varhaiskasvatuksen toimijoiden tulee pyrkiä tavoittelemaan aitoa osallisuuden kulttuuria. Tämä lähtee arjen toiminnoista, joissa lapsi otetaan mukaan subjektiiviseksi toimijaksi. Lasten kuuleminen on alku toimivalle osallisuudelle. Lasten kanssa tulee olla jatkuvasti avoimessa vuorovaikutussuhteessa ja osallisuuteen pyritään neuvottelun sekä yhteisen ideoinnin kautta. Myös alan osaajat painottivat tässä tutkimuksessa vuorovaikutuksellisen kuuntelemisen ja keskustelemisen merkitystä osallisuuden toteutumisessa. Lasten kykyjä ei tule aliarvioida. Lapsi kykenee vaikuttamaan omaan arjen toimintaansa huomattavan paljon, jos aikuinen antaa tähän mahdollisuuden. Aikuisilta vaaditaan uskoa lapsen potentiaalisuuteen, jotta osallisuuden kautta tapahtuva valtaistuminen voi onnistua. Osallisuudessa on kyse koko toimintakulttuurista. Lapsen osallisuutta tukemalla ja mahdollistamalla voi kulkea kohti tasa-arvoista varhaiskasvatusta. Suuri, toimintaa ohjaava tasa-arvoisuuden käsite nousi monen vastaajankin ajatuksista. Koko toiminnan tulee tukea osallisuuden kulttuuria. Nykyisen pedagogiikan ja lapsikäsitteiden mukaisesti tämän osallisuuden kulttuurin tulee olla läsnä kaikkea varhaiskasvatustoimintaa. (Hujala & Turja 2011, 52–53.)

3.4 Lapsiperheen kumppanuus

Lapsen kasvuprosessista vastaa kaikki läheiset aikuiset. Kaupungistumisen myötä tässä ei enää ole mukana kaikki kylän aikuiset, mutta lähipiirin aikuisten on hyvä omaksua ajatus yhteisestä kasvattamisesta. Tämä on osa kansalaisyhteiskuntaa. Vanhempien tärkeintä vertaistukea on keskusteleminen muiden samassa tilanteessa elävien kanssa. Vertaistuen merkitystä painottivat oikeastaan kaikki tähän tutkimukseen osallistuneet henkilöt. Tähän kasvatusjoukkoon kuuluu nykyään lähes aina vanhempien ja lähipiirin lisäksi paikallisia varhaiskasvatusalan toimijoita. Avoimen varhaiskasvatuksen palvelut edistävät lapsiperheiden kumppanuutta yhteisössä. Onnistunut kasvatustehtävä vaatii sitoutunutta kumppanuutta. Vanhempien on hyvä toimia avoimesti niin muita vanhempia kuin alan toimijoitakin kohtaan. Tämä kasvatustehtävää toteuttava verkosto on laajentunut sisältämään muun muassa neuvolatoimintaa, lastenpsykiatriaa, perhekerhoja ja vertaiskahviloita. Vanhemmat ja huoltajat ovat edelleen vastuussa kasvatustehtävästä, mutta tuki-

joukko on kasvanut laajaksi. Kenenkään ei enää tarvitse olla vanhemmuuden kanssa yksin. Kumppanuudella pyritään vahvistamaan lapsiperheiden välisiä siteitä toisiinsa sekä perheiden siteitä varhaiskasvatuksen toimijoihin. Kokonaisvaltainen yhteistyöverkosto tukee lapsen kasvua kaikissa tilanteissa. Pirkkalan seurakunta ja Mannerheimin Lastensuojeluliitto ovat tärkeä osa juuri tätä Pirkkalan kokonaisvaltaista yhteistyöverkostoa. (Lämsä 2013, 17–21.)

Kasvatuskumppanuudella kuvataan tasa-arvoista vuorovaikutussuhdetta, jolla alan toimijat ja lapsen vanhemmat luovat yhteistä kasvatuskulttuuria. Lapsiperheiden kumppanuudessa otetaan huomioon koko perheen tarve toimia yhteistyössä muiden lapsiperheiden ja varhaiskasvatuksen alan toimijoiden kanssa. Alan osaajat painottavat myös kasvatuskumppanuuden merkitystä. Lapsiperheiden kumppanuus ei ole vain vanhempien ja instituutioiden välistä vuorovaikutusta, vaan tähän kumppanuuteen kuuluvat kaikki perheen yhteistyötahot ja läheiset. Lapsiperheiden kumppanuutta tarkastellessa otetaan huomioon perheen mahdollisuus osallisuuteen lähiyhteisössään ja mahdollisuus toimia osana yhteistä kasvatustehtävää. Lapsiperheiden kumppanuussuhteen tavoitteena on sekä edistää lapsiperheen ja varhaiskasvatusalan toimijoiden vuorovaikutussuhdetta että luoda lähi-alueiden lapsiperheille avoin ja yhteistoiminnallinen kasvatuksen ilmapiiri. (Lämsä 2013, 27–32.)

Tässä tutkimuksessa tulee huomata, että osallisuuden ja kumppanuuden käsitteet kulkevat ikään kuin käsi kädessä. Osallisuudella kuvataan lapsen roolia palvelunkäyttäjänä ja kumppanuudella perheen roolia yhteisössä. Näiden peruskäsitteiden kautta palveluiden toimintamallin kuvaaminen on mahdollista. Samalla haastetaan myös tutkimukseen vastanneet henkilöt pohtimaan ja jäsentämään näiden toiminnan peruskäsitteiden merkitystä. Osallisuuden ja kumppanuuden käsitteisiin päädyin yhdessä yhteistyökumppaneiden kanssa. Lapsityö, perhetyö ja vertaistoiminta ovat toiminnan konkreettisia käsitteitä, joilla Pirkkalan kolmannen sektorin avointa varhaiskasvatusta tehdään. Osallisuus ja kumppanuus ovat käsitteitä, joihin koko toiminta pitkälti nojautuu. Näiden käsitteiden vuorovaikutuksessa syntyy avointa varhaiskasvatusta, jonka toiminta-ajatuksia pyrin tässä tutkimuksessa kuvaamaan.

4 TUTKIMUSMENETELMÄ

Tutkimukseni on kvalitatiivinen eli laadullinen. Ennen aineiston keräämistä molempia tutkittavia yhteisöjä tiedotettiin tulevasta tutkimuksesta. Ensin yhteisöt saivat yleisluontoisen tiedotteen sähköpostilla (Liite 1). Tutkimuksen alussa he saivat vielä tarkentavan tiedon kerättävästä aineistosta (Liite 2).

Käytin aineiston hankintaan kyselylomaketta (Liite 3) sekä asiantuntijahaastatteluita (Liite 4). Käytin aineiston hankinnassa avoimia kysymyksiä. Kyseessä oli sähköinen kysely, joka sisälsi viisi avointa kysymystä. Asiantuntijahaastattelut olivat teemahaastatteluita. Haastattelut tapahtuivat yhden henkilön kanssa kerrallaan ja teemahaastatteluna. Näin halusin varmistaa, että haastattelutilanne on mahdollisimman avoin ja haastattelun sisältö pysyy sovitussa tematiikassa.

Teemahaastattelut ja kyselyt tukevat toisiaan kokonaisuuden hahmottamisessa analysointivaiheessa. Halusin tavoittaa tutkimukseeni mahdollisimman monta alan henkilöä, mutta näiden kaikkien haastattelemisen ei olisi ollut tutkimuksen näkökulmasta tarpeenmuukaista. Tämän vuoksi käytän kyselylomakkeita ja syvennän aineistoa teemahaastattelulla.

4.1 Kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa aineistoa tutkitaan kokonaisuutena. Sillä pyritään jäsentämään jonkin loogisen kokonaisuuden rakennetta ja olemusta. Kvalitatiivisen tutkimuksen aineisto on sikäli erityislaatuinen, että siitä ei tarvitse löytyä tilastollisia todennäköisyyksiä eikä aineiston tarvitse olla verrannollinen muihin aineistoihin. Tämän vuoksi kvalitatiivisella tutkimuksella voidaan tutkia jotakin ainutlaatuista ja kertaluontoista ilmiötä tai tapahtumaa. (Alasuutari 2007, 38–39.)

Juuri tämän edellä mainitun seikan vuoksi kvalitatiivinen tutkimus on havaittu toimivaksi tutkimusmenetelmäksi sosiaalialalla. Sosiaalialan tutkimuksen kohteena on usein jokin tietty ilmiö tai tapahtuma, joka elää suhteessa yhteiskunnan muuttuvaisuuden sekä ihmi-

sen empiirisen ja tämän subjektiivisuuden kokemuksen kanssa. Sosiaalialan tutkimuksessa havainnoidaan usein jotain kokemukseltaan ainutlaatuista, jota ei voi tai tarvitse verrata muihin sosiaalialan tutkimusaineistoihin. Tämä opinnäytetyö tutkii kvalitatiivisin keinoin Pirkkalan kolmannen sektorin toimijoiden tekemää avointa varhaiskasvatustoimintaa. Aineisto itsessään on ainutlaatuinen ja sen käyttäminen kvantitatiivisesti ei ole tutkimuksen tarpeen mukaista. Lopullista tutkimuksen tulosta voidaan kuitenkin käyttää yleisellä tasolla samankaltaisten kuntien kolmannen sektorin avoimia varhaiskasvatuspalveluita tutkittaessa ja kehitettäessä.

4.2 Kyselylomake tutkimusmenetelmänä

Yksi yleisimpiä tapoja kerätä aineistoa tutkimukseen on kyselylomakkeen käyttäminen. Kyselylomaketta käytetään sekä määrällisissä että laadullisissa tutkimuksissa. Kyselylomaketta käytettäessä erityistä huomiota tulee kiinnittää kysymysten asetteluun ja muotoon. Haasteena on kysymysten muotoilu niin, että jokainen vastaaja ymmärtää ne samoin. Kyselylomakkeen rakenne on myös muotoiltava sopimaan tehtäväänsä. (Aaltola & Valli 2010, 103–106.)

Tämän tutkimuksen kyselyn toteutin sähköisesti. Sähköinen kyselylomake lähetettiin kaikille Pirkkalan seurakunnan ja Mannerheimin Lastensuojeluliiton Pirkkalan osaston avoimen varhaiskasvatuksen tekijöille. Kyselyyn vastasi 14 henkilöä. Kysely lähetettiin 27 henkilölle. Vastaajien anonymiteetistä pidettiin huolta koko prosessin ajan. Pirkkalan avointa varhaiskasvatusta kuvattaessa on tärkeää saada syventäviä ja laajoja kertomuksia toiminnasta. Tutkimuksen tarkoituksen vuoksi kaikkien henkilöiden haastatteleminen ei olisi ollut kuitenkaan tarpeellista, vaan tarvittava aineisto saatiin kerättyä kyselylomakkeen avulla.

Koska tutkimukseni on aineistolähtöinen, tukeutui aineiston kerääminen vain teemallisiin rajoituksiin. Kysymykset olivat avoimia kysymyksiä, ja vastaajalle annettiin mahdollisuus kertoa mahdollisimman laajasti toiminnastaan. Rajoitin kyselyä teemallisesti tämän tutkimuksen teoriaan perustuen. Kysymykset liittyivät teemallisesti avoimen varhaiskasvatuksen toimintaan, lasten osallisuuteen, lapsiperheiden kumppanuuteen sekä avoimen varhaiskasvatustyön kehittämiseen. Pyrin jättämään vastaajalle mahdollisimman paljon tilaa vastata vapaamuotoisesti.

4.3 Kyselylomakkeen sisältö

Tässä tutkimuksessa käytetty sähköinen kyselylomake löytyy liitteestä 3. Ensimmäisessä kysymyksessä otetaan selvää Pirkkalan avoimen varhaiskasvatuksen tarkoituksesta vastaajalle. Tässä annetaan vastaajalle mahdollisuus kertoa vapaasti näkemyksiään kolmannen sektorin avoimesta varhaiskasvatuksesta ja sen tarkoituksesta.

Toisessa kysymyksessä selvitetään lapsen mahdollisuutta vaikuttaa toimintaan. Kysymyksellä selvitetään alan osaajien ajatuksia osallisuuden toteutumisesta avoimissa varhaiskasvatuspalveluissa. Vastaajan on mahdollista kertoa lapsen vaikutusmahdollisuudesta avoimesti.

Kolmas ja neljäs kysymys tutkivat lapsiperheiden välistä yhteistyötä sekä yhteisöllisyyden tunnetta. Näissä kysymyksissä otetaan huomioon kaksi eri lähestymistapaa kumppanuuteen. Kolmannessa kysymyksessä teemaan pureudutaan perheiden välisen yhteistyön luomaan kumppanuuden näkökulmaan. Neljäs kysymys tutkii perheiden yhteisöllisyyden tunteeseen liittyviä tekijöitä. Näiden kysymysten tarkoituksena on hahmottaa kumppanuuden kokonaisvaltaista ilmentymistä.

Viimeinen kysymys tarkastelee mahdollisia avoimen varhaiskasvatuksen kehityskohteita. Tässä kysymyksessä vastaajalle annetaan mahdollisuus kertoa kokemistaan kehityskohteista. Kysymyksessä annetaan selkeä mahdollisuus myös olla vastaamatta, sillä kehittämiskohteita ei ole järkevää keksiä väkisin. Tässä luodaan vastaajalle mahdollisuus tuoda oma ääni esiin anonyymisti.

Kysymykset ovat mahdollisimman avoimessa muodossa. Näin ollen vastaajalle jää mahdollisimman paljon tilaa vastata kysymyksiin omista näkökulmistaan. Samalla pyrin esittämään mahdollisia vastaamisen rajoituksia. Kysymyksillä ei johdatella vastaajaa. Pyrin asettelemaan kysymykset mahdollisimman johdonmukaisesti suhteessa tutkimuksen tarkoitukseen, tavoitteisiin ja tutkimuskysymyksiin.

Asettelin kysymykset siten, että niihin on mahdollisimman helppo vastata. Otin kuitenkin kysymyksissä huomioon vastaajien asiantuntijuuden. Tutkimuksen kysymykset ovat siis

luonteeltaan ja teemaltaan alan tuntemusta vaativia. Tähän alan tuntemiseen riittää, että on ollut Pirkkalan avoimen varhaiskasvatuksen toimijana. He kaikki ovat tämän toiminnan asiantuntijoita. Pyrin kyselyssäni ja kysymysten asettelussa kunnioittamaan vastaajien asiantuntijuutta. Kunnioituksen ylläpitämiseksi myös kysymysten on oltava tarpeeksi vaativia.

4.4 Asiantuntijahaastattelu tutkimusmenetelmänä

Käytin asiantuntijahaastatteluja syventämään kyselylomakkeilla keräämääni tutkimusaineistoa. Haastattelut olivat teemahaastatteluja. Asiantuntijahaastatteluiden sisältö oli rajattu samaan tematiikkaan kuin kyselylomake, mutta avoimessa haastattelussa vastaajat pääsivät syventämään aineistoa tietämyksellään. Asiantuntijahaastatteluissa haastateltava henkilö pääsi avoimesti kertomaan näkemyksistään. Käytin haastattelussa vain avoimia kysymyksiä.

Haastattelu tutkimusmenetelmänä asettaa sekä haastattelijan että haastateltavan erityisiin vuorovaikutuksellisiin rooleihin. Haastattelutilanteessa haastatteli on tietämätön ja haastateltava on tietävä osapuoli. Haastattelijan on osoitettava avointa kunnioitusta haastateltavaa kohtaan. Haastatteli pyrkii dialogin keinoin luomaan haastattelutilanteesta mahdollisimman avoimen ja luottavan, jotta tutkimusaineistosta tulee yksityiskohtaista ja eettisesti luotettavaa. Asiantuntijahaastattelussa haastattelijan on hyvä ikään kuin asettua taka-alalle ja antaa haastateltavalle mahdollisimman paljon tilaa vastata. Keskustelun rakenne määrittää koko haastattelutilannetta. Tämän vuoksi haastattelun huolellinen suunnittelu on tärkeää, jotta haastattelutilanne sujuu loogisesti ja vaivattomasti. Kun haastattelun kysymykset ovat liitettynä toisiinsa, pysyy haastattelutilanteen dialogi katkeamattomana vuorovaikutustilanteena. (Ruusuvuori & Tiittula 2005, 22–27.)

Haastattelusta on nähtävissä selkeitä etuja ja haittoja. Haastattelutilanne antaa mahdollisuuden erityiseen aineistonhankintaan. Haastatteli voi havaita haastateltavassa esimerkiksi reaktioita joita ei voi huomata verbaalisesta toiminnasta. Haastattelussa vastaaja nähdään vahvasti subjektina. Haastateltavalle annetaan haastattelussa erityinen mahdollisuus tuoda esiin henkilökohtaisia ajatuksiaan. Haastattelussa on myös huomioitavia haasteita. Haastattelijan tehtävänä on selvittää haastateltavan asema ja ottaa huomioon aseman vaikutus vastauksiin. Asiantuntijahaastattelussa haastateltavan tulee olla tarkoin

valikoitu alan osaaja. Lisäksi haastattelussa tulee huomioida vastaajan subjektiivisen aseman tuomat haasteet. Haastattelijan on arvioitava, onko vastauksiin vaikuttanut merkittävästi esimerkiksi vastaajan sosiaalinen asema. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 34–40.)

Tutkimukseni kohdetta ei ole juurikaan tutkittu aikaisemmin, joten haastattelun antamat mahdollisuudet tarkkaan kuvaukseen ovat tärkeitä tutkimuksen aineiston ja luotettavuuden kannalta. Asiantuntijahaastattelu toimii ennen muuta tiedon syventäjänä. Tässä tutkimuksessa haastattelut syventävät kyselylomakkeilla kerättyä aineistoa.

4.5 Asiantuntijahaastatteluiden suunnittelu ja kysymysten teemat

Haastattelu kannattaa rakentaa siten, että sen systemaattinen analyysi alkaa jo suunnitteluvaiheessa. Kysymykset tulee asettaa siten, että niiden vastaukset ovat jo haastatteluvaiheessa lokeroitavissa karkeasti. Analyysi jatkuu suunnitteluvaiheesta haastattelutilanteeseen ja tästä kohti lopullista aineiston analyysiä. Suunnitteluvaiheessa määriteltävät teemahaastattelun teema-alueet antavat haastateltavalle valmiita teemallisia suuntia vastauksiin. Oleellista on kokonaisuuden ja kontekstin ymmärrys. Haastatteluaineistoa tulee käsitellä kokonaisvaltaisesti ja kontekstia ymmärtäen. Jotta aineiston analyysi toteutuisi johdonmukaisesti, on koko aineistoa ymmärrettävä loogisena kokonaisuutena. Näin ollen myös koko haastattelun anti tulee litteroida ja käsittää sellaisenaan. Aineistosta ei voi jättää mitään pois ennen analyysivaihetta. Haastattelua tehtäessä tulee myös huomata, että tutkija tekee haastattelusta myös omaa analyysiprosessia, joka vaikuttaa väistämättä tuloksien esittelyasuun. Tutkijan tutkimuksessa kuvaama ilmiö on aina tutkijan henkilökohtainen tiedon konstruktio. Laadullinen aineisto on näin ollen aina tulkinnallista. (Aaltola & Valli 2010, 74–83.)

Tämän tutkimuksen asiantuntijahaastattelun runko on liitteessä 4. Teemallisesti haastattelu oli jaettu avoimeen varhaiskasvatukseen, lasten osallisuuteen, lapsiperheiden kumppanuuteen ja kehittämisen näkökulmaan. Haastattelun kysymykset olin suunnitellut siten, että ne syventävät sähköisen lomakekyselyn aineistoa. Samalla halusin tuoda esiin haastateltavien asiantuntijoiden tarkan kuvauksen Pirkkalan avoimesta varhaiskasvatuksesta.

Haastateltaviksi valitsin yhden asiantuntijan molemmista tutkimuksen yhteistyötahoista. Pirkkalan seurakuntaa tutkimuksen haastatteluosuudessa edustaa lapsityön pappi Denise

Gauffin-Kostilainen. Mannerheimin Lastensuojeluliiton Pirkkalan paikallisyhdistystä edustaa yhdistyksen puheenjohtaja Kaija Lindholm. Haastateltavat ovat antaneet luvan käyttää nimiään tutkimuksessa. Sähköisessä kyselyssä vastaajat vastasivat anonyymisti, joten asiantuntijahaastatteluiden mahdollinen vahvempi subjektiivisuus on huomioitava tutkimustuloksissa. Teemahaastatteluiden henkilöt olen kuitenkin valinnut juuri heidän vankan kokemuksen ja tunnetun asiantuntijan roolin vuoksi. Valinnoissa on otettu tutkimuksen eettiset näkökulmat huomioon.

Haastattelun pyrin pitämään mahdollisimman avoimena. Annoin haastateltaville runsaasti aikaa vastata, enkä katkaissut heidän vastaamistaan. Koska halusin kerätä mahdollisimman tarkkaa kuvausta Pirkkalan avoimesta varhaiskasvatuksesta, en muuttanut keskustelun suuntaa lisäkysymyksillä, vaan annoin haastateltavien kertoa vapaasti näkemyksistään liittyen teemoihin, jotka olimme käyneet läpi. Asiantuntijahaastattelut osoittautuivat erittäin antoisiksi ja tutkimuksen kannalta välttämättömiksi aineistonhankintatoiniksi.

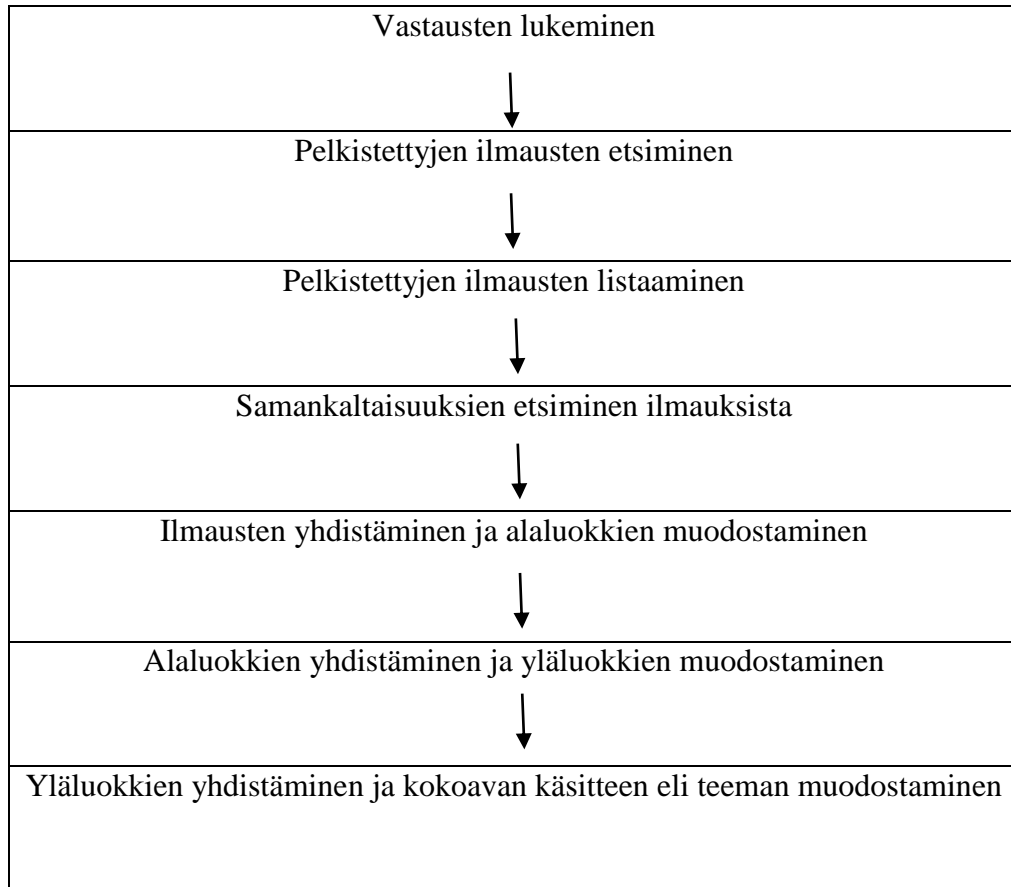
4.6 Aineistolähtöinen sisällönanalyysi

Käytin aineiston analysoimisen menetelmänä aineistolähtöistä sisällönanalyysiä. Analyysi alkoi pelkistettyjen ilmausten etsimisellä ja keräämisellä aineistosta. Tämän jälkeen listasin pelkistetyt ilmaukset. Seuraavaksi ryhmittelin pelkistetyt ilmaukset samankaltaisuuksien ja erilaisuuksien mukaan alaluokiksi. Alaluokista muodostin yläluokkia, jotka kokosivat alleen samankaltaisia alaluokkia. Lopulta yläluokkien yhdistämisellä sain aikaiseksi aineistosta nousevia kokoavia käsitteitä, joita käsittelen tutkimustuloksissa.

Aineistolähtöisen sisällönanalyysin lähtökohtana on ennustamattomuus. Analyysin yksiköt eivät ole ennalta sovittuja, vaan ne ilmenevät vasta sisällönanalyysin myötä. Aineistolähtöistä sisällönanalyysiä tehtäessä on huomioitava, että ei ole olemassa tutkijan tekemiä puhtaasti objektiivisia havaintoja. Jo tutkijan asettamat käsitteet ja tutkimusasetelma vaikuttavat tutkimuksen tuloksiin. Näin ollen tutkijan tulee kiinnittää erityistä huomiota analyysivaiheeseen ja tutkittava omaa rooliaan suhteessa aineistoon. Osaltaan tutkijan subjektiivinen olemus on osattava suunnata mahdollisimman objektiiviseen näkökulmaan. Aineistolähtöinen sisällönanalyysi kulkee melko vakiintuneiden analyysivaiheiden

mukaisesti. Taulukossa 1 olen havainnollistanut tässä tutkimuksessa käyttämäni sisällönanalyysimenetelmän perinteiset luokitteluvaiheet (taulukko 1). (Sarajärvi & Tuomi 2009, 91–100.)

TAULUKKO 1. Sisällönanalyysin vaiheet tässä tutkimuksessa

5 TUTKIMUSTULOKSET

Olen numeroinut kyselylomakkeeseen vastanneet 14 henkilöä, ja he esiintyvät tutkimuksen tuloksissa termeillä Vastaaja 1, Vastaaja 2, Vastaaja 3 ja niin edelleen. Näin ollen vastaajien henkilöllisyyttä ei ole mahdollista selvittää ja heidän anonymiteetti säilyy. Asiantuntijahaastatteluiden kaksi vastaajaa esiintyvät omalla nimellään. He antoivat nimien käyttöön luvan. Tämä on tutkimuksen kannalta tärkeää, sillä he edustavat tässä tutkimuksessa yhteisöjään asiantuntijan roolissa.

5.1 Pirkkalan avoimen varhaiskasvatuksen kuvaus

Tutkimuksen aineistosta nousi kuusi teemaa, joilla alan toimijat kuvasivat Pirkkalan kolmannen sektorin avointa varhaiskasvatusta (taulukko 2).

TAULUKKO 2. Avointa varhaiskasvatusta kuvaavat teemat

Pirkkalan kolmannen sektorin avointa varhaiskasvatusta kuvaavat teemat
<ul style="list-style-type: none"> • Vanhemmuuden tukeminen • Yhteinen vertaistoiminta • Kokonaisvaltaisen pedagogiikan tukeminen • Palvelut kunnallisen päivähoidon ulkopuolella • Verkostotyö • Asiakaslähtöisyys

Kaksi ensimmäistä teemaa kuvasivat toiminnan sisällön peruseräitä. *Vanhemmuuden tukemisen* nosti vastauksissa esille lähes jokainen vastaaja. Avoin varhaiskasvatus antaa tukea kasvatustehtävään. Se koetaan myös kokonaisvaltaisena lapsiperheen tukena. Toinen avoimen varhaiskasvatuksen sisältöä kuvaava teema oli *yhteinen vertaistoiminta*. Kontaktien luominen ja vertaistuki ovat avoimen varhaiskasvatuksen yhteisöllisiä ja ryhmää vahvistavia tekijöitä.

Minun työssäni se [avoin varhaiskasvatus] tarkoittaa ennen kaikkea vanhempien tukemista. (Vastaja 1)

Meillä on määriteltykin se, että meidän perhekerhotyön yksi iso tavoite on olla tukemassa vanhemmuutta (Denise Gauffin-Kostilainen)

Avoimet perhekerhot ovat hyviä kohtaamispaikkoja ja vertaisryhmiä. (Vastaja 7)

Kokonaisvaltaisen pedagogiikan tukeminen muun muassa lapsen kokonaisuus huomioiden ja kasvuympäristöä vahvistaen oli kolmas vastauksista ilmenevä teema. Lapsi huomioidaan kokonaisuutena, ja hänet kiinnitetään kontekstissaan koko ympäröivään kasvu-ympäristöön. Näin ollen avoimen varhaiskasvatuksen toiminta on myös kasvu-ympäristön vahvistamista.

Avoin varhaiskasvatustyö on lapsen suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostamaa kokonaisuutta, jossa painottuu erityisesti pedagogiikka jota tehdään yhdessä eri toimijoiden kanssa. (Vastaja 11)

Vastauksissa kuvattiin kyseisten palveluiden luonnetta ja erityisyyttä. Näissä vastauksissa nousi esiin palveluiden toteuttamisen ja yhteistyötapojen merkitykset. Palveluiden yhteiskunnallisen sijainnin mukaan vastaukset kuvasivat toimintamuotoja *palveluina kunnallisen päivähoidon ulkopuolella*. Palvelut nähdään osana tekemässä yhteistä kasvatustehtävää, johonka kuuluvat perhe, järjestöt, kunta ja seurakunta. Osaltaan avoin varhaiskasvatus on myös vapaaehtoistyötä, erityisesti järjestöissä. *Verkostotyö* nousi vastauksista monipuolisesti ja kattavasti. Avoin varhaiskasvatus pohjautuu toisiaan tukevaan työmuotoon. Verkostotyö koetaan yleisesti jatkuvana työotteena.

Avoimella varhaiskasvatustyöllä tarkoitetaan – – kasvatusta, jossa on mukana kaikki lapsen kasvattavat tahot: perhe, koulu ja kolmas sektori. (Vastaja 14)

Tämä vapaaehtoistyö lähtee hyvinkin paljon järjestäjien mahdollisuuksista ja siitä minkälaiset on tilat ja resurssit, kuinka paljon on vetäjiä kulloinkin vapaana ja kuinka heitä on saatavilla ja he muokkaavat sen toimintansa tavallaan omien kykyjensä ja myös tietenkin vähän sen tarpeenkin mukaan että millaista se toiminta sitten tulee olemaan. (Kaija Lindholm)

Kyllä ne henkilötason suhteet on ratkaisevan tärkeitä silloin kun luodaan ehkä uusiakin – – toimintatapoja millä me voidaan olla tukemassa lapsia ja perheitä heidän arjessaan. (Denise Gauffin-Kostilainen)

Kuudes vastauksista löytynyt avointa varhaiskasvatusta kuvaava teema oli *asiakaslähtöisyys*. Toiminta lähtee lapsista ja perheistä, ja heidän vaikutusmahdollisuudet ovat suuret. Tasa-arvoisuus vallitsee palveluissa. Kolmannen sektorin avoimia varhaiskasvatuspalveluita kuvaa myös termi matalan kynnyksen palvelut. Palvelut on luotu asiakaslähtöisesti lähelle asiakkaita, palvelut eivät vaadi asiakkaalta vaativaa sitoutumista ja palvelut ovat usein joko ilmaisia tai niistä kerätään nimellinen korvaus. Kolmannen sektorin palveluita kuvaa usein toteutuva maksuttomuus ja asiakkaan haluihin perustuva sitoutumisen taso. Myös suurin osa palveluista ei vaadi ilmoittautumista. Nämä seikat erottavat osittain kolmannen sektorin palvelut kunnallisista palveluista.

Avoin varhaiskasvatustyö on suunnitelmallista, lapsilähtöistä ja tasa-arvoista toimintaa lapsiperheiden tueksi. (Vastaja 9)

He [asiakkaat] ovat hyvin tasavertaisesti siellä. Keskustelevat asioista ja saavat esittää toiveita siitä mitä perhekahvilassa tehdään ja – sitä yhteishenkeä kyllä syntyy. (Kaija Lindholm)

5.2 Lasten osallisuus avoimissa varhaiskasvatuspalveluissa

Tässä opinnäytetyössä tutkin kuinka Pirkkalan kolmannen sektorin avoimen varhaiskasvatuksen palvelut tukevat ja huomioivat lapsen osallisuuden toiminnassaan. Vastauksista nousi esiin viisi teemaa, joilla alan toimijat kuvasivat näitä osallisuuteen vaikuttavia tekijöitä (taulukko 3).

TAULUKKO 3. Lasten osallisuus

Lasten osallisuutta tukevat teemat
<ul style="list-style-type: none"> • Lapsi mukana suunnittelemassa ja toteuttamassa toimintaa • Lasten toiveiden kuuleminen ja toteuttaminen • Tasavertainen toiminta ryhmässä • Lapsen luovuuden tukeminen • Vapaa leikki

Selkeästi tärkeimpänä lapsen osallisuutta vahvistavana tekijänä vastaajat näkivät lapsen roolin palveluiden toiminnassa. Alan toimijoiden tulee kuunnella lapsia ja antaa heidän suunnitella sekä toteuttaa toimintaa. Kahdesta vaikuttamismahdollisuuteen liittyvästä

teemasta ensimmäisessä *lapsen tulee olla mukana suunnittelemassa ja toteuttamassa toimintaa*. Esimerkiksi kerhojen viikko-ohjelmaa suunnitellaan yhdessä lasten kanssa. Lapsilähtöisyyden periaatteiden mukaisesti kolmannen sektorin avoimet varhaiskasvatuspalvelut pyrkivät luomaan lapselle mahdollisimman paljon tilaa luoda omien mieltymystensä mukaista toimintaa. Toinen vaikuttamiseen liittyvä osallisuuden teema oli *lasten toiveiden kuuleminen ja toteuttaminen*. Avoimen varhaiskasvatuksen toimijat ovat jatkuvassa vuorovaikutussuhteessa lasten kanssa. Tämän vuoksi lasten toiveita kuunnellaan ja toteutetaan mahdollisuuksien mukaan. Lasten toiveiden tulee tulla kuulluksi. Juuri tällä kuunnelluksi tulemisen tunteella luodaan aidosti osallista toimintaperiaatetta.

Pyritään siihen, että lapsi – – on mukana toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa. (Vastaaja 7)

– – Heille [lapsille] tarjotaan mahdollisuutta itse tuoda yhteiseen toteutukseen omia ideoitaan. (Vastaaja 2)

Isommilla [lapsilla] on jo mahdollisuus kehityksensäkin puolesta enemmän vaikuttaa sen toiminnan sisältöön ja toimintatapoihin. (Kaija Lindholm)

Entistä enemmän on pyritty siihen että kuunnellen niitä seurakuntalaisia rakennetaan sitä toiminnan sisältöä ja pyritään vastaamaan heidän kysymyksiinsä ja heidän toivomuksiinsa. (Denise Gauffin-Kostilainen)

Tasavertainen toiminta ryhmässä koettiin vastaajien mukaan osallisuutta vahvistavaksi tekijäksi avoimissa varhaiskasvatuspalveluissa. Tasavertaisuutta edistetään monipuolisesti. Se näkyy esimerkiksi sosiaalisten taitojen harjoittamisena ryhmässä. Lapsiryhmät myös opettelevat tulemaan toimeen kaikkien ihmisten kanssa, ja oppimaan samalla ihmisten erilaisuuden rikkautta. Toiminnassa lapsi nostetaan keskiöön, ja hän toimii vertaisesti yhdessä muiden lapsien kanssa.

Kerhotoiminta rakentuu yhteiseen tekemiseen. (Vastaaja 2)
[Toiminnassa panostetaan] sosiaalisiin taitoihin, joita opiskellaan lapsiryhmissä, toimitaan erilaisten lasten kanssa. (Denise Gauffin-Kostilainen)

Leikkiminen ja luovuus koettiin oikein toteutettuna osallisuutta vahvistavina teemoina. Neljäs aineistosta esiin noussut teema oli *lapsen luovuuden tukeminen*. Lapsille annetaan mahdollisimman paljon tilaa ilmaista itseään. Näin ollen luovuudelle pyritään antamaan tilaa. Viimeisenä teemana vastaajat kokivat *vapaan leikin*. Vapaan leikin periaatteiden

mukaisesti myös avoimissa varhaiskasvatuspalveluissa tuetaan lapsen mahdollisuutta valita vapaasti oma leikkinsä. Vapaalle leikille pyritään antamaan tilaa ja aikaa. Luovuus ja vapaa leikki kulkivat usein vastauksissa rinnakkain ja samankaltaisina teemoina.

Annetaan [lapsille] tilaa ilmaista itseään. (Vastaaja 7)

Esimerkiksi leikkien valinta – on lapsilähtöistä toimintaa. (Vastaaja 13)

5.3 Lapsiperheiden kumppanuus avoimissa varhaiskasvatuspalveluissa

Tutkimuksessa pyrin selvittämään, kuinka Pirkkalan kolmannen sektorin avoimen varhaiskasvatuksen palvelut tukevat lapsiperheiden kumppanuutta yhteisössä. Tutkimuksen aineistosta nousi esiin kuusi lapsiperheiden kumppanuuden tukemiseen liittyvää teemaa (taulukko 4).

TAULUKKO 4. Lapsiperheiden kumppanuus

Lapsiperheiden kumppanuutta tukevat teemat
<ul style="list-style-type: none"> • Verkostoituminen muiden lapsiperheiden kanssa • Vertaistuki ja vertaisuus • Lapsiperheiden ehdoilla toimiminen • Kasvatuskumppanuuden vahvistaminen • Ihmisarvoa korostava avoin toimintatapa • Dialoginen ja tasa-arvoinen toimintatapa

Kaksi ensimmäistä kumppanuutta kuvaavaa teemaa liittyivät vertaisuuteen ja verkostoitumiseen. Vastaajien mukaan nämä palvelut tukevat lapsiperheiden kumppanuudentunnetta mahdollistamalla *verkostoitumisen muiden lapsiperheiden kanssa*. Palvelut kasavat yhteen perheitä, jotka ovat samassa elämäntilanteessa. Kohtaamispaikkoja luomalla luodaan myös mahdollisuus verkostoitumiseen. Verkostoituminen tukee yhteisöllisyyttä, ja on erityisen tärkeää lapsiperheille, jotka ovat juuri muuttaneet lähiseudulle. Tärkeänä verkostoitumiseen liittyvänä teemana vastaajat nostivat esiin *vertaistuen ja vertaisuuden* merkityksen. Oikeastaan kaikki Pirkkalan avoimen varhaiskasvatuksen toiminta perustuu vertaisuuteen ja vertaistukeen. Lapsiperheet toimivat vertaistukena toisilleen, ja lapset toimivat vertaisina keskenään.

[Ryhmän] keskeinen toiminnan tavoite on toimia vertaistukiryhmänä. (Vastaaaja 9)

[Ryhmän vetäjä] on sellainen joka on kiinnostunut asiasta ja on kokeillut tai kokemuksia on, ja vertaisena toimitaan siellä [ryhmässä]. Eli sellainen kumppanuus voi toteutua jo siinä et kuinka ne ryhmät kootaan. Se vetäjäkin voi olla hyvin tasavertainen ja kumppani niille perheille ja siihenhän siinä paljon pyritään, että tulisi sitä yhteenkuuluvaisuuden tunnetta ja tutustuttaisiin perheisiin. (Kaija Lindholm)

Pirkkalakin on pitkään ollut muuttovoittoinen kunta ja uusia lapsiperheitä on muuttanut paljon joilla on uusi paikkakunta ja vanhat ystävyssuhteet on jääneet sinne entiselle paikkakunnalle, että tarvitaankin niitä uusia verkostoja. (Kaija Lindholm)

Lapsiperheiden ehdoilla toimiminen oli kolmas kumppanuutta tukeva teema. Toiminnassa panostetaan yhteistyöhön. Perheet otetaan mukaan toiminnan suunnittelemiseen, ja palvelut luodaan lähelle asiakkaita. Perheisiin ollaan jatkuvasti yhteydessä, ja heidän kanssa pyritään tekemään mahdollisimman paljon yhteistyötä. *Kasvatuskumppanuuden vahvistaminen* koetaan olevan tärkeä osa yhteisöllisen kumppanuudentunteen luomista. Kasvatuskumppanuutta vahvistamalla luodaan toimintakulttuuria, jossa huomioidaan niin lapsi kuin vanhemmatkin. Aito kasvatustyö vaatii toimivan luottamussuhteen kasvatäjien välillä. Kasvatuskumppanuus toteutuu arjen kaikissa toiminnoissa. Aina kuin kasvattajat kohtaavat toisiaan, luodaan luottamuksellista kasvatuskumppanuutta.

Perheet saavat päättää mitä tehdään ja asioita tehdään yhdessä, esim. leivotaan, ulkoillaan, askarrellaan. (Vastaaaja 8)

Kasvatuskumppanuuden lähtökohtana on Lapsen oikeuksien sopimuksen edistäminen perheen ja palvelujen välisessä yhteistoiminnassa. (Vastaaaja 7)

Ryhmät on hirveen erilaisia – on semmosia ryhmiä, jotka haluaa tulla valmiille, et ne on tyytyväisiä siihen mitä työntekijät on valmistellut ja suunnitellut. Ja se toivomuskattila [seurakunnan palautemenetelmä] toimii tosi hyvin, sinne saa joka kerhokerralla – laittaa ideoita tästä et mitä siellä kerhossa voi olla. (Denise Gauffin-Kostilainen)

Kumppanuuteen liittyvät kysymykset laittoivat vastaajat selvästi pohtimaan toimintansa arvopohjaa ja aatteita. Vastauksista oli löydettävissä todella suuria käsitteitä, mutta käsitteiden abstraktiudesta huolimatta alan osaajat ovat vieneet näitä aatteita käytäntöön. Yhteisöllisyyteen liittyvä pohdinta näkyi vastauksissa laajoina ihmisarvon ja dialogisuuden käsitteinä. *Ihmisarvoa korostava avoin toimintatapa* näkyy arkisessa toiminnassa. Jokaista yhteisön jäsentä tulee kutsua nimellä, ja heidän erityistarpeensa tulee huomioida

yksilöllisesti. Perheitä kohdataan ammattimaisen arvostavasti. Useat kerhot Pirkkalassa toimivat avoimien ovien periaatteella. Näin luodaan malli kaikille avoimesta yhteisöstä. Lähes kaikki vastaajat kertoivat *dialogisella ja tasa-arvoisella toimintatavalla* olevan vahva merkitys kumppanuudentunnetta luodessa. Dialogiseen toimintaan panostetaan laajasti. Työote on kuunteleva ja arvostava. Jokaiselle yhteisön jäsenelle annetaan mahdollisuus puhua ja kuunnella. Toiminta perustuu molemminpuoliseen kunnioitukseen, joka luo jo itsessään tasa-arvoa ryhmän sisälle. Muuttuvan yhteiskunnan merkitys näkyy erityisesti näissä vahvoissa arvoissa. Tasa-arvoisuus ei ole enää välttämättä itseisarvo nyky-yhteiskunnassa, joten on tärkeää nimetä se työtä ohjaavaksi periaatteeksi. Ihmisarvon korostaminen yksilökeskeisessä yhteiskunnassa on asia, jota ei sovi vähätellä. Arkisten kohtaamisten merkitys on juuri nyt tärkeä.

[Toiminta] rakentuu kuulemisen, kunnioituksen, luottamuksen ja dialogisuuden periaatteille. (Vastaaja 7)

[Kohtaan] perheitä ammattimaisesti ja arvokkaasti. (Vastaaja 7)

5.4 Pirkkalan avoimen varhaiskasvatuksen kehittäminen

Merkki toimivasta sosiaalialan toimintamallista on se, että toimijat eivät näe toiminnassaan suuria puutteita tai kehittämisen kohteita. Pirkkalan kolmannen sektorin avoimen varhaiskasvatuksen toiminta oli vastaajien mukaan kokonaisuutena toimivaa, ja myös asiakkailta on saatu lähinnä positiivista palautetta. Kaikessa toiminnassa on kuitenkin aina jotakin kehitettävää, kun asiaan perehdytään syvemmin ja sitä pohditaan monista eri näkökulmista. Vastauksista nousi esiin neljä teemaa, joilla vastaajat kuvasivat toiminnan kehityskohteita (taulukko 5).

TAULUKKO 5. Pirkkalan avoimen varhaiskasvatuksen kehittäminen

Pirkkalan avoimen varhaiskasvatuksen kehittämisen teemat
<ul style="list-style-type: none"> • Yhteistyö eri toimijoiden kesken • Kilpailun vähentäminen • Tiedonkulun ja tiedotuksen vahvistaminen • Vanhempien ottaminen aktiivisemmin mukaan toimintaan

Yleisimpänä kehityskohteena vastaajat pitivät *yhteistyötä eri toimijoiden kesken*. Verkostoitumista voitaisiin vielä vahvistaa esimerkiksi yhteisillä koulutustilaisuuksilla. Toimijoiden keskeisiä tapaamisia ja yhteistä suunnittelua voisi kehittää entistä vahvemmaksi yhteistyöksi. Kollegiaalista toimintaa voisi lisätä tapaamisten avulla, ja näin kehittää vaikkapa toimijoiden yhteisiä palveluita. Lisäksi yhteistyötä vahvistavana seikkana vastaajat pitivät *kilpailun vähentämistä* toimijoiden välillä. Kilpailua toivotaan vähennettävän arkisilla toimenpiteillä. Esimerkiksi eri toimijoiden samankaltaiset palvelut olisi hyvä ajoittaa varmasti eri aikoihin, jotta välttyään päällekkäisyyksiltä.

Meidän ei kannata kilpailla toistemme kanssa. Siinä ei oo mitään järkeä. Me ei järjestetä mitään avointa perhekerhoa silloin kun kunnan Tenavatupa toimii tuolla päässä Pirkkalaa, niin me ei samalle päivälle pistetä Kirkkoveräjälle. (Denise Gauffin-Kostilainen)

Yhteistyötä enemmän muiden toimijoiden kesken, ovat kuitenkin pitkälti ”samoja lapsia” vaikka käyvät eri kerhoissa eri päivinä. (Vastaaja 11)
Mutta aina yhteistyö on poikaa, kaikesta on hyötyä, pienemmästäkin. Aina kehittämisen varaa on myös. Se on kaikista pahinta että jokainen vain omissa poteroissaan tekisi eikä olisi mitään tietoa muista eikä mitään mahdollisuutta yhteistyöhön. (Kaija Lindholm)

Lisäksi vastaajat toivoivat *tiedonkulun ja tiedotuksen vahvistamista*. Yhteistyön ja organisoinnin kannalta tiedonkulun vahvistaminen nähdään kehityksen kohteena. Tiedonkulku toivotaan kulkevan monimuotoisesti. Tieto toivotaan kulkevan sujuvasti työntekijöiden kesken, asiakkaiden kesken sekä työntekijöiden ja asiakkaiden kesken. Sosiaalisen median käyttö tiedonkulun vahvistajana nähdään yhtenä vaihtoehtona.

Tiedostusta – – voisi kehittää toimivammaksi, jotta lapsiperheet tietäisivät paremmin Pirkkalassa tapahtuvista asioista. (Vastaaja 13)

Viimeiseksi kehitystoiveeksi vastaajat kertoivat *vanhempien ottamisen aktiivisemmin mukaan toimintaan*. Yhtäältä vanhemmat ovat jo vahvasti mukana toiminnassa, mutta kuten kehittyvään työhön kuuluu, koetaan toisaalta yhteistyön lisääminen tarpeellisena. Useita vanhempia on kunnan sisällä vielä tavoittamatta, ja heidät toivotaan saavan mukaan kasvatukselliseen yhteisöön. Asiantuntijuus näkyy vastaajien arvomaailmassa. Tulosten mukaan aito avoin varhaiskasvatus on mahdollista vain silloin, kun vanhemmat ovat aktiivisina toimijoina mukana toiminnassa. Tämän eteen varhaiskasvatusalan toimijat ovat selkeästi valmiita tekemään paljon työtä.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA YHTEENVETO

Pirkkalan kolmannen sektorin avoimet varhaiskasvatuspalvelut toimivat vahvojen arvopohjien myötä. Toimijat ovat omaksuneet toimintaansa eräänlaisen kansalaisyhteiskunnan kasvattavan ajatusmallin, jossa koko kylä on aidosti mukana kasvatuksessa. Laaja verkostotyö antaa varhaiskasvatukselle huimat mahdollisuudet palveluiden monimuotoisuuteen. Avoimen varhaiskasvatuksen palveluista löytyy jokaiselle jotakin sopivaa. Nämä palvelut nähdään erillisinä palveluina kunnasta, vaikkakin myös kunnan kanssa tehdään yhteistyötä.

Vastaajat kuvasivat avointa varhaiskasvatusta suurilla teemoilla, mutta myös konkreettisilla, arkisilla asioilla. Kolmannen sektorin avoin varhaiskasvatus koostuukin vahvasta arvopohjasta, mutta myös käytännön teoista, jotka vievät näitä arvoja toimintaan. Avoimen varhaiskasvatuksen periaatteita ovat tasa-arvoinen toiminta ja dialoginen työote. Näitä toteutetaan käytännössä esimerkiksi kuuntelemalla ja kutsumalla ihmisiä heidän nimillään. Laadukas varhaiskasvatus on aina sekä tietoisuutta toiminnan arvoista että näiden arvojen toteuttamista käytännössä.

Pirkkalan seurakunnan varhaiskasvatusta ohjaa lakien ja ammattieettisten ohjeiden lisäksi kristillinen arvopohja, joka korostaa lähimmäisenrakkautta. Aineistosta huokuva alan toimijoiden intohimo kasvatustehtävän toteuttamiseen antaa myös kuvan siitä, että lähimmäisenrakkaus todella toteutuu kaikissa kolmannen sektorin avoimissa varhaiskasvatuspalveluissa. Lähimmäisenrakkaus toteutuu käytännössä osallisuuden periaatteessa. Vastaajien mukaan he ottavat lapset mahdollisimman laajasti mukaan toiminnan suunnitteluun ja toteutukseen. Tämän ohessa työtä ohjaa aito kiinnostus lasta kohtaan. Näistä koostuu lähimmäisenrakkautta ja osallisuutta. Osallisuutta voidaan käyttää kattavana käsitteenä kuvattaessa avoimen varhaiskasvatuksen toimintaa. Tämä teorian ja käytännön toimien kohtaaminen vastaa toiseen tutkimuskysymykseen, jolla pyrin selvittämään osallisuuden tukemisen merkityksiä avoimessa varhaiskasvatuksessa.

Mannerheimin Lastensuojeluliitto on jo olemassaolollaan todiste siitä, että kansalaiset haluavat aidosti pitää huolta lapsista ja perheistä. Tämä toteutuu myös Pirkkalan paikallisyhdistyksen toimessa. Monet Mannerheimin Lastensuojeluliiton kerhoissa aloittaneet

perheet jatkavat pitkään vertaistoimintaa vielä kerhon loputtua. Vastaajat painottivat vertaisuuden ja vertaistuen merkitystä yhteisöllisyydessä ja kumppanuudessa. Kumppanuus toteutuu käytännön toiminnassa. Perheet otetaan mukaan toimintaan ja heidän toiveitaan kuullaan avoimesti. Kumppanuuden käsitettä voidaan käyttää kattavasti kuvaamaan avoimen varhaiskasvatuksen yhteisöllisiä elementtejä. Tämän tutkimuksen mukaan vertaisena kumppanina toimiminen on yhteisöllisyyttä vahvistava toimintamuoto. Tämä yhteisöllisen kumppanuuden tematiikka vastaa ensimmäiseen tutkimuskysymykseen, jossa pyrin selvittämään kumppanuuden tukemisen merkityksiä yhteisöllisyydelle. Yhteisöllisyyttä tuetaan vahvan arvopohjan ja päivittäin tapahtuvien kohtaamisten kautta. Teoreettinen reflektio on mukana kerhojen ja muiden palvelujen tilanteissa ja kohtaamisissa kohdaten yhteisöllisyyden konkreettiset keinot.

Tuloksista on havaittavissa toiminnan pedagogisia suuntauksia. Yhteisöllisen oppimisen pedagogiikka on läsnä kolmannen sektorin avoimissa varhaiskasvatuspalveluissa. Toimintaa suunnitellaan ja toteutetaan yhdessä, yhteisöllisin keinoin. Varhaiskasvatuksen filosofiset lähtökohdat ohjaavat toimintaa. Jo pienet lapset pääsevät nauttimaan eettisesti kestävästä toiminnasta, jossa aidosti pohditaan tasa-arvon ja ihmisarvon merkityksiä. Tämä arvonsa tiedostava oppimisympäristö antaa lapselle mahdollisuuden oppimiseen.

Varhaiskasvatuksen laajalle kentälle toivotaan vielä vahvempaa yhteistyötä ja yhteiskoordinoitua. Lasta kasvattavat monet tahot: perhe, kunnan päivähoido, koulut ja kolmannen sektorin toimijat. On tärkeää ylläpitää yhteistyötä, mitä toki on jo olemassa. Avoimet varhaiskasvatuspalvelut pääsevät monessa kunnassa ja kaupungissa uusien haasteiden eteen, kun subjektiivista päivähoido-oikeutta rajataan. Päivähoido-oikeuden rajaamisen myötä kolmannen sektorin avoimille varhaiskasvatuspalveluille muodostunee entistä vakiintuneempi paikka yhteiskunnassa luomassa yhteistä kasvatuskulttuuria. Näin ollen myös kolmannen sektorin avoin varhaiskasvatus tulee muuttumaan vakiintuneemmaksi käsitteeksi. Ajatus muuttuvasta yhteiskunnasta toteutuu myös palveluiden muodostumisessa. Hetkittäin hiljaiselossa ollut ajatus kansalaisyhteiskunnasta on vahvistamassa asemaansa kolmannen sektorin palveluntuottajana. Ajatus kansalaisyhteiskunnasta nousee viimeistään silloin, kun yhteiskunta on ajautumassa voimakkaasti yksilökeskeisyyteen. Kolmannen sektorin toimijat ylläpitävät yhteisen vastuun toteutumista.

Pirkkalan kolmannen sektorin avoimen varhaiskasvatuksen kuvaileva kokonaisuus koostuu näistä mainitsemistani teemojen vuorovaikutuksesta. Oleellista toiminnassa on havaita toiminnan reflektion ja käytännön toimien suhde. Tämä suhde johtaa eettisesti kestävään ja laadukkaaseen varhaiskasvatukseen.

Näillä seuraavilla sanoilla on hyvä pohtia yhteistä kasvatustehtävää.

Se mitä – – usein sanon noille lastenohjaajille, [on] että me tehdään maailman parasta työtä. Ja meille tarjoutuu joka päivä mahdollisuus oppia niin hirveesti uutta. Koska aikuinen oppii aina lasten seurassa. (Denise Gauffin-Kostilainen)

Kyllähän Pirkkalan kunnan kokoon nähden on aktiivista toimintaa niin seurakunnalla kun meilläkin, että kyllä me mielestäni saamme olla ylpeitä siitä että näinkin pienellä porukalla näinkin paljon saadaan aikaan. (Kaija Lindholm)

7 POHDINTA

7.1 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Tätä tutkimusta tarkasteltaessa on hyvä huomioida tutkimusaineiston ainutlaatuisuus. Aineistoa ei voi verrata vielä muuhun aineistoon. Näin ollen tutkimustulos on ennen muuta kuvaileva. Tutkimustulos kuvailee avoimen varhaiskasvatuksen toimintaperiaatteita ja käytännön toimia.

Tämän tutkimusten tulosten ei ole tarkoitus mainostaa kyseistä toimintaa. Tuloksien on tarkoitus olla verrannollisia muiden vastaavien kuntien kolmannen sektorin avoimen varhaiskasvatuksen rakenteisiin. Näin ollen mahdollisen vastaavan tutkimuksen tuloksia ei ole tarkoitus vertailla paremmuuden kannalta tähän tutkimukseen, vaan vertailu tulee tehdä ikään kuin etsien ja yhdistäen eri toimijoiden hyväksi havaittuja ominaisuuksia. Näin ollen on mahdollista tarjota lapsille ja perheille parasta mahdollista toimintaa.

Aineistolähtöisen sisällönanalyysin periaatteiden mukaisesti on hyvä huomioida, että tutkimuksessa on aina väkisinkin mukana subjektiivista otetta, vaikka tutkija tietysti pyrkii mahdollisimman objektiiviseen tutkimusotteeseen. Aineiston luokitteluun vaikuttaa aina tutkijan näkemys asiasta jossain määrin, vaikka tutkija ei näin itse haluaisi. Tätäkin tutkimusta luettaessa on siis hyvä ylläpitää kriittistä näkökulmaa.

Hyvä tieteellinen käytäntö edellyttää, että rehellisyys, yleinen huolellisuus ja tarkkuus ohjaavat koko tutkimusprosessia. Tutkimuksessa tulee noudattaa eettisesti kestäviä tiedonhankintamenetelmiä sekä tutkimusmenetelmiä. Tutkimuksessa otetaan kunnioittavasti huomioon muiden tutkijoiden tekemät tutkimukset. Tarvittavat tutkimusluvut on hankittu. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012.)

Tutkimus on toteutettu hyvän tieteellisen käytännön edellyttämällä tavalla. Toteutus on tehty tutkimuksen eettisyyttä ohjaavan lainsäädännön mukaisesti.

Tutkimuksen aineiston ja tarvittavien nimien käyttöön on pyydetty asianomaisilta lupa. Käsittelin sähköisen kyselyn aineiston täysin säilyttäen vastaajien anonymiteetin. Numeroin vastaajat vastausten erottamisen ja anonymiteetin suojaamisen vuoksi.

7.2 Jatkotutkimukset

Jatkotutkimuksena olisi tulosten verrannollisuuden vuoksi tärkeää tutkia vastaavia varhaiskasvatuspalveluita muissa Suomen kunnissa. Näin olisi mahdollista tutkimustulosten perusteella verrata toimintaa. Mahdollisuuksien mukaan toimijat voisivat kerätä ideoita tätä kautta toisiltaan ja ikään kuin yhdenmukaistaa varhaiskasvatuspalveluita vielä entisestään. Tämän tyyppinen vertailututkimus olisi myös avain verkostoitumisen vahvistamiseen. Tässä tutkimuksessa käytetyn kuvailevan työotteen sijaan jatkotutkimus olisi mahdollista tehdä vertailevalla työotteella.

Jatkotutkimuksessa olisi suotavaa ottaa huomioon verrannollisuuden vuoksi tässä tutkimuksessa käytetyt käsitteet. Osallisuuteen ja kumppanuuteen liittyviä teemoja ja toiminta-ajatuksia on mahdollista löytää jokaisen alan toimijan periaatteista. Usein juuri nämä teemat ohjaavat alan toimintaa. Kehityksellinen näkökulma taas on aina järkevää pitää mukana tämän kaltaisessa tutkimuksessa. Kehitysnäkökulmalla on mahdollisuus antaa alan osajille mahdollisuus tuoda omia ideoitaan esiin. Ideoita on näillä keinoin myös mahdollista tuoda esiin anonyymisti.

7.3 Opinnäytetyöprosessi ja oma oppiminen

Opinnäytetyöprosessi vei kokonaisuudessaan aikaa melkein vuoden, joskin ensimmäinen puoli vuotta sisälsi lähinnä suunnittelua. Prosessinomainen työskentely vaatii aikataulutusta, aktiivisuutta ja motivoitunutta työtettä. Opin toteuttamaan tämän prosessin aikana itsenäistä suunnittelua ja aikatauluttamista. Opin myös hahmottamaan suuren työn eri vaiheet. Samalla havaitsin aikatauluttamisen haasteet. Työn aikataulu olisi voinut olla tiukempi. Tutkimusta tehdessä on myös hyvä huomioida mahdollisesti itsestä riippumattomat viiveet, kuten sähköisen kyselyn vastausten viivästyminen. Näihin viiveisiin olisin voinut valmistautua paremmin.

Erityisesti osallisuuden ja kumppanuuden käsitteistö tuli minulle tutuksi tämän tutkimuksen aikana. Pääsin haastamaan itseni tarkastelemaan varhaiskasvatusta ikään kuin uudesta

näkökulmasta, kun tutkimuskohteenani oli pirkkalainen kolmannen sektorin avoin varhaiskasvatus. Samalla pääsin myös tarkastelemaan kasvatustehtävää kansalaisyhteiskunnan näkökulmasta, joka on minulle ollut pitkään henkilökohtaisesti tärkeä ajatusmalli.

Sosionomi voi toimia kolmannen sektorin avoimen varhaiskasvatuksen toimijana. Vapaaehtoistyöntekijäksi sosionomilta löytyy monia valmiuksia, ja sosionomilla on osaamista myös toiminnan koordinointiin ja suunnitteluun. Sosionomi voi työskennellä lapsi- ja perhetyössä esimerkiksi seurakunnalla. Tutkimus itsessään on oppimiskeino, joka on oleellinen osa sosionomin osaamista. Sosionomin tulee hallita sosiaalialan tutkimusmenetelmät ja tutustua ajankohtaisiin tutkimuksiin jatkuvasti. Sosionomin tulee olla tietoinen omasta työstään ja työympäristön muutoksista.

Tutkimus osana suomalaista yhteiskuntaa pitää edelleen pintansa. Tutkimus on yhtäältä tärkeä osa omaa oppimisprosessia, toisaalta osa yhteiskunnan kehitystä. Sosionomille se on näitä molempia. Tutkimuksellinen työote on hyvä pitää mielessä myös käytännön työssä. Muuttuva yhteiskunta ja yhteiskuntatutkimus kulkevat historiassa aina käsi kädessä.

Meidän tulee olla ylpeitä suomalaisesta korkeakoulukulttuurista ja aktiivisesta tutkimuksesta. Näillä työkaluilla pidämme yhteiskuntamme mukana niin globaalissa kuin paikallisakin muutoksessa.

8 LOPUKSI

Loppuun haluan lausua vielä kiitoksen sanat.

Kiitos Denise Gauffin-Kostilainen ja Kaija Lindholm. Te teitte tästä mahdollista.

Kiitos Pirkkalan seurakunta ja Mannerheimin Lastensuojeluliiton Pirkkalan paikallisyhdistys. Tarjositte antoisan tutkimustehtävän.

Kiitos Tampereen ammattikorkeakoulun opettajille.

Yhteistyöstä kiitollisena,

Jyri Peltola

Toukokuussa 2016

LÄHTEET

Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) 2010. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineiston keruu: virikkeitä aloittelevalla tutkijalle. 3. painos. Jyväskylä: PS-kustannus.

Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) 2010. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalla tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. 3. painos. Jyväskylä: PS-kustannus.

Alasuutari, P. 2007. Laadullinen tutkimus. 6. painos. Tampere: Vastapaino.

Bruce, T. 2005. Early Childhood Education. 3. painos. Lontoo: Hodder Arnold & Hodder Headline Group.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2001. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Hujala, E., Nivala V., Parrila, S. & Puroila, A. 2007. Päivähoidosta varhaiskasvatukseen. Vantaa: Edufin.

Hujala, E. & Turja, L. (toim.) 2011. Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus.

Konttinen, E. 2016. Jyväskylän yliopisto. Kansalaisyhteiskunnan tutkimusportaali. Kolmas sektori. Luettu 13.4.2016. <http://kans.jyu.fi/sanasto/sanat-kansio/kolmas-sektori>

Leinonen, J. 2010. Lapsen osallisuuden mahdollistaminen päiväkodin toimintakulttuurissa. Tilastollinen tutkimus osallisuuden tasomallista. Helsingin yliopisto. Pro gradu -tutkielma.

Lämsä, A. (toim.) 2013. Verkosto vahvaksi. Toimiva vuorovaikutus perheiden kanssa. Jyväskylä: PS-kustannus.

Mannerheimin Lastensuojeluliiton Pirkkalan paikallisyhdistys. 2016. Tietoa yhdistyksestä. Luettu 24.2.2016.

Mannerheimin Lastensuojeluliitto. Tietoa Mannerheimin Lastensuojeluliitosta. Mannerheimin Lastensuojeluliitto edistää lapsiperheiden hyvinvointia. Luettu 23.2.2016. <http://www.mll.fi/ml/>

Möttönen, S. & Niemelä, J. 2005. Kunta ja kolmas sektori. Yhteistyön uudet muodot. Jyväskylä: PS-kustannus.

Pirkkalan kunta. 2016. Kuntainfo. Pirkkala pähkinänkuoressa. Luettu 23.2.2016. <http://www.pirkkala.fi/kuntainfo/>

Pirkkalan seurakunta. 2011. Lapset ja perheet. Luettu 23.2.2016. <http://www.pirkkalan-seurakunta.fi/lapset/>

Ruusuvuori, J. & Tiittula, L. (toim.) 2005. Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Vastapaino.

Sakasti. Palvelu Suomen evankelis-luterilaisen kirkon työntekijöille ja toimijoille. Varhaiskasvatus. Luettu 12.4.2016. <http://sakasti.evl.fi/varhaiskasvatus>

Sarajärvi, A. & Tuomi, J. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 6. painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Seurakuntien Lapsityön Keskus. 2016. Seurakunnan varhaiskasvatus. Luettu 29.2.2016. http://www.evl-slk.fi/seurakunnan_varhaiskasvatus

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö. Luettu 2.4.2016. <http://www.tenk.fi/fi/htk-ohje/hyva-tieteellinen-kaytanto>

UNICEF. Lapsen oikeuksien julistus. Luettu 22.2.2016. <https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/lapsen-oikeuksien-julistus/>

LIITTEET

Liite 1. Kyselyn ensimmäinen saatekirje

Hei!

Opiskelen sosionomiksi Tampereen ammattikorkeakoulussa, ja teen opinnäytetyöni keväällä 2016. Tutkimukseni aiheena on avoin varhaiskasvatus Pirkkalassa. Tarkoituksena on kuvailla avointa varhaiskasvatusta ja tehdä toimintaa näkyväksi. Tutkimukseni kohdistuu Pirkkalan seurakunnan sekä Mannerheimin Lastensuojeluliiton lapsi- ja perhetyön toimijoille.

Kerään tutkimukseni aineiston alkuvuodesta 2016. Saat sähköpostilla kyselylomakkeen. Mukana tulee ohjeet kyselyn täyttämiseen ja palauttamiseen.

Toivon saavani vastauksen kyselyyn kaikilta Pirkkalan avoimen varhaiskasvatuksen toteuttajilta. Aineiston kerääminen on tärkeää muun muassa toiminnan dokumentoinnin ja tarvittaessa myös työn kehittämisen kannalta. Vastauksenne ovat korvaamattoman tärkeitä.

Jos tutkimuksestani on jotakin kysyttävää, voit lähettää minulle sähköpostia.

Tehdään Pirkkalan avoin varhaiskasvatustoiminta yhdessä näkyväksi!

Yhteistyöterveisin

Jyri Peltola

Liite 2. Kyselyn toinen saatekirje

Hei! Opiskelen Tampereen ammattikorkeakoulussa sosionomiksi. Opinnäytetyössäni tutkin avointa varhaiskasvatusta Pirkkalassa. Tutkimukseni tarkoitus on kuvailla avointa varhaiskasvatusta sekä pohtia alan kehitystarpeita.

Tutkimuksessani keskityn järjestöjen ja seurakuntien toteuttamaan avoimeen varhaiskasvatustyöhön. Avoimella varhaiskasvatuksella tarkoitan tutkimuksessani kunnallisen päivähoidon ulkopuolella tapahtuvaa varhaiskasvatustyötä.

Vastaukset käsitellen luottamuksellisesti. Tutkimuksen tuloksista vastaajaa ei voi tunnistaa.

Tämän viestin lopussa on ohje kyselyn täyttämiseen ja palauttamiseen. Palautathan vastauksesi **7.2.2016** mennessä. Mikäli tutkimuksestani on jotakin kysyttävää, voitte olla minuun yhteydessä sähköpostitse.

Vastauksista kiittäen,

Jyri Peltola

Liite 3. Sähköinen kyselylomake

Avoin varhaiskasvatus Pirkkalassa -kyselylomake

Toivon saavani kyselyn viiteen kysymykseen pohdittuja ja perusteltuja vastauksia. Vastauksista on korvaamattoman suuri hyöty tutkimuksessani. Vastattuanne kyselyyn, palauta se **7.2.2016** mennessä sähköpostitse osoitteeseen: (osoite)

- I. Mitä avoin varhaiskasvatustyö sinulle tarkoittaa?

- II. Millä tavoin lapsi saa vaikuttaa omaan toimintaan ja yhteiseen toimintaan palveluissanne, esimerkiksi kerhoissa?

- III. Millä tavoin tuet lapsiperheiden välistä yhteistyötä kasvatustyössäsi?

- IV. Millä tavoin tuet lapsiperheiden yhteisöllisyyden tunnetta?

- V. Millä tavoin avointa varhaiskasvatusta voisi kehittää Pirkkalassa?

Kiitos osallistumisesta!

Liite 4: Teemahaastattelun runko

1. Avoin varhaiskasvatus

- Mitä on Pirkkalan kolmannen sektorin eli tässä tapauksessa seurakuntien ja järjestöjen tarjoama avoin varhaiskasvatus?
- Millä tavoin se (kolmannen sektorin avoin varhaiskasvatus) eroaa muusta avoimesta varhaiskasvatuksesta ja varhaiskasvatuksesta yleensä?
- Mitä asiakkaalta vaaditaan?

2. Osallisuus

- Millä keinoilla lapsen osallisuutta tuetaan ja huomioidaan työssänne?

3. Kumppanuus

- Millä keinoilla lapsiperheiden kumppanuutta tuetaan työssänne? Eli miten palvelut tukevat lapsiperheiden mahdollisuutta olla osana yhteisöä Pirkkalassa?
- Millä tavoilla lapsiperheiden osallisuus ja kumppanuus huomioidaan esimerkiksi heidän mahdollisuuksissaan vaikuttaa avoimen varhaiskasvatuksen palveluihin?

4. Kehittäminen

- Millä keinoin Pirkkalan kolmannen sektorin avointa varhaiskasvatusta ja avoimia varhaiskasvatuspalveluita voisi mahdollisesti kehittää?